

**SÉANCE DU MERCREDI 29 NOVEMBRE 1995**  
**VERGADERING VAN WOENSDAG 29 NOVEMBER 1995**

**SOMMAIRE :**

## CONGÉS :

Page 238.

## EXCUSÉS :

Page 238.

## MESSAGES :

Page 238.

Chambre des représentants.

## COMMUNICATION :

Page 238.

Cour des comptes.

## COMPOSITION DE COMMISSIONS (Modifications) :

Page 239.

## PROPOSITIONS (Discussion) :

Proposition de résolution relative à l'organisation à Bruxelles du seizième salon des armements de technique de pointe par l'AFCEA (Armed Forces Communications and Electronics Association).

Discussion. — *Orateurs*: **Mmes Sémer**, rapporteuse, **Willame-Boonen**, **M. Hostekint**, **Mme Mayence-Goossens**, **MM. Anciaux**, **Ceder**, **Staes**, p. 239.

Proposition de loi visant au contrôle de l'application de la Conférence mondiale sur les femmes réunie à Pékin du 4 au 14 septembre 1995.

Discussion générale. — *Orateurs*: **Mmes Sémer**, rapporteuse, **Lizin**, **Nelis-Van Liedekerke**, **Bribosia-Picard**, **Thijs**, p. 244.

Discussion et vote des articles, p. 247.

Ann. parl. Sénat de Belgique - Session ordinaire 1995-1996  
Parlem. Hand. Belgische Senaat - Gewone zitting 1995-1996

**INHOUDSOPGAVE :**

## VERLOF :

Bladzijde 238.

## VERONTSCHULDIGD :

Bladzijde 238.

## BOODSCHAPPEN :

Bladzijde 238.

Kamer van volksvertegenwoordigers.

## MEDEDELING :

Bladzijde 238.

Rekenhof.

## SAMENSTELLING VAN COMMISSIES (Wijzigingen) :

Bladzijde 239.

## VOORSTELLEN (Bespreking) :

Voorstel van resolutie betreffende de organisatie te Brussel van de zestiende hoogtechnologische wapenbeurs AFCEA (Armed Forces Communications and Electronics Association).

Bespreking. — *Sprekers*: **de dames Sémer**, rapporteur, **Willame-Boonen**, **de heer Hostekint**, **mevrouw Mayence-Goossens**, **de heren Anciaux**, **Ceder**, **Staes**, blz. 239.

Wetsvoorstel strekkende tot controle op de toepassing van de resoluties van de Wereldvrouwenconferentie die van 4 tot 14 september 1995 in Peking heeft plaatsgehad.

Algemene beraadslaging. — *Sprekers*: **de dames Sémer**, rapporteur, **Lizin**, **Nelis-Van Liedekerke**, **Bribosia-Picard**, **Thijs**, blz. 244.

Bespreking en stemming over de artikelen, blz. 247.

Proposition de résolution relative à la détention et à l'usage d'armes laser aveuglantes.

Discussion. — *Orateurs*: **MM. Staes**, rapporteur, **Anciaux, Hostekint, Mme Bribosia-Picard, M. Ceder**, p. 257.

DEMANDES D'EXPLICATIONS (Discussion):

Demande d'explications de M. De Decker au Premier ministre sur «le vote malencontreux exprimé par la Belgique à la Commission des Nations unies sur la sécurité internationale et le désarmement, à l'occasion de l'examen du projet de résolution relatif aux essais nucléaires».

*Orateurs*: **MM. De Decker, Hostekint, Mme Lizin, M. Anciaux, M. Dehaene**, Premier ministre, p. 248.

Demande d'explications de M. Goovaerts au Vice-Premier ministre et ministre des Finances et du Commerce extérieur sur «l'émission de l'emprunt dit 'Philippe XVII'».

Demande d'explications de M. Coene au Vice-Premier ministre et ministre des Finances et du Commerce extérieur sur «la fixation des modalités du dernier emprunt d'État».

*Orateurs*: **MM. Goovaerts, Coene, M. Maystadt**, Vice-Premier ministre et ministre des Finances et du Commerce extérieur, p. 253.

PROPOSITIONS (Dépôt):

Page 260.

**M. D'Hooghe**. — Proposition de loi modifiant les articles 265, alinéa 2, et 265, § 2, alinéas 2 et 3, et insérant un article 265bis dans la nouvelle loi communale.

**Mme Milquet**:

- a) Proposition de loi modifiant l'article 24 des lois sur le Conseil d'État, coordonnées le 12 janvier 1973;
- b) Proposition de loi modifiant les articles 1582, 1583 et 1589 du Code civil;
- c) Proposition de loi modifiant les articles 727 et 730 du Code civil;
- d) Proposition de loi abrogeant l'article 12, alinéa 2, des lois coordonnées sur le Conseil d'État;
- e) Proposition de loi relative à l'absence et à la déclaration judiciaire de décès.

**Mmes Dardenne et Dua**. — Proposition de loi modifiant l'article 173, § 1<sup>er</sup>, de la loi du 8 août 1980 relative aux propositions budgétaires 1979-1980 en ce qui concerne l'établissement d'un plan d'équipement pour le secteur de l'électricité.

Voorstel van resolutie betreffende het bezit en het gebruik van blindmakende laserwapens.

Beraadslaging. — *Sprekers*: **de heren Staes**, rapporteur, **Anciaux, Hostekint, mevrouw Bribosia-Picard, de heer Ceder**, blz. 257.

VRAGEN OM UITLEG (Bespreking):

Vraag om uitleg van de heer De Decker aan de Eerste minister over «de ongelukkige stem die België heeft uitgebracht in de Commissie van de Verenigde Naties voor internationale veiligheid en ontwapening, ter gelegenheid van het onderzoek van het ontwerp van resolutie over de kernproeven».

*Sprekers*: **de heren De Decker, Hostekint, mevrouw Lizin, de heer Anciaux, de heer Dehaene**, Eerste minister, blz. 248.

Vraag om uitleg van de heer Goovaerts aan de Vice-Eerste minister en minister van Financiën en Buitenlandse Handel over «de uitgifte van de zogenaamde lening 'Philippe XVII'».

Vraag om uitleg van de heer Coene aan de Vice-Eerste minister en minister van Financiën en Buitenlandse Handel over «de vaststelling van de modaliteiten van de jongste staatslening».

*Sprekers*: **de heren Goovaerts, Coene, de heer Maystadt**, Vice-Eerste minister en minister van Financiën en Buitenlandse Handel, blz. 253.

VOORSTELLEN (Indiening):

Bladzijde 260.

**De heer D'Hooghe**. — Wetsvoorstel tot wijziging van de artikelen 265, tweede lid, en 265, § 2, tweede en derde lid, en tot invoeging van een artikel 265bis in de nieuwe gemeentewet.

**Mevrouw Milquet**:

- a) Wetsvoorstel tot wijziging van artikel 24 van de gecoördineerde wetten van 12 januari 1973 op de Raad van State;
- b) Wetsvoorstel tot wijziging van de artikelen 1582, 1583 en 1589 van het Burgerlijk Wetboek;
- c) Wetsvoorstel tot wijziging van de artikelen 727 en 730 van het Burgerlijk Wetboek;
- d) Wetsvoorstel tot opheffing van artikel 12, tweede lid, van de gecoördineerde wetten op de Raad van State;
- e) Wetsvoorstel betreffende de afwezigheid en de gerechtelijke verklaring van overlijden.

**De dames Dardenne en Dua**. — Wetsvoorstel tot wijziging van artikel 173, § 1, van de wet van 8 augustus 1980 betreffende de budgettaire voorstellen 1979-1980 met betrekking tot de opstelling van een uitrustingsprogramma voor de elektriciteitssector.

**M. Foret.** — Proposition de loi spéciale modifiant l'article 24*bis*, § 5, de la loi spéciale du 8 août 1980 de réformes institutionnelles.

**M. Urbain.** — Proposition de modification de l'article 77 du Règlement du Sénat.

**De heer Foret.** — Voorstel van bijzondere wet tot wijziging van artikel 24*bis*, § 5, van de bijzondere wet van 8 augustus 1980 tot hervorming der instellingen.

**De heer Urbain.** — Voorstel tot wijziging van artikel 77 van het Reglement van de Senaat.

PRÉSIDENCE DE M. SWAELEN, PRÉSIDENT  
VOORZITTERSCHAP VAN DE HEER SWAELEN, VOORZITTER

Le procès-verbal de la dernière séance est déposé sur le bureau.  
De notulen van de jongste vergadering worden ter tafel gelegd.

La séance est ouverte à 14 h 35 m.  
De vergadering wordt geopend om 14 h 35 m.

CONGÉS — VERLOF

Mme Maximus et M. Destexhe, à l'étranger, demandent un congé.

Verlof vragen: mevrouw Maximus en de heer Destexhe, in het buitenland.

— Ces congés sont accordés.

Dit verlof wordt toegestaan.

EXCUSÉS — VERONTSCHULDIGD

Mmes Cantillon, Dua, pour devoirs professionnels; MM. Boutmans et Urbain, pour d'autres devoirs, demandent d'excuser leur absence à la réunion de ce jour.

Afwezig met bericht van verhindering: de dames Cantillon, Dua, wegens ambtsplichten; de heren Boutmans en Urbain, wegens andere plichten.

— Pris pour information.

Voor kennisgeving aangenomen.

BOODSCHAPPEN — MESSAGES

**De Voorzitter.** — Bij boodschappen van 23 november 1995 deelt de Kamer van volksvertegenwoordigers aan de Senaat mede dat zij heeft aangenomen en aan de koninklijke bekrachtiging zal voorleggen:

1° Het ontwerp van Algemene Uitgavenbegroting voor het begrotingsjaar 1996;

Par messages du 23 novembre 1995, la Chambre des représentants fait connaître au Sénat qu'elle a adopté et qu'elle soumettra à la sanction royale:

1° Le projet de budget général des Dépenses pour l'année budgétaire 1996;

2° De Rijksmiddelenbegroting voor het begrotingsjaar 1996;

2° Le budget des Voies et Moyens pour l'année budgétaire 1996;

3° Het wetsontwerp houdende aanpassing van de Algemene Uitgavenbegroting van het begrotingsjaar 1994;

3° Le projet de loi ajustant le budget général des Dépenses de l'année budgétaire 1994;

4° Het wetsontwerp houdende eerste aanpassing van de Algemene Uitgavenbegroting van het begrotingsjaar 1995;

4° Le projet de loi contenant le premier ajustement du budget général des Dépenses de l'année budgétaire 1995;

5° Het wetsontwerp houdende aanpassing van de Rijksmiddelenbegroting van het begrotingsjaar 1995;

5° Le projet de loi ajustant le budget des Voies et Moyens de l'année budgétaire 1995;

6° Het wetsontwerp tot wijziging van artikel 9 van de wet van 23 december 1994 houdende de Rijksmiddelenbegroting van het begrotingsjaar 1995.

6° Le projet de loi modifiant l'article 9 de la loi du 23 décembre 1994 contenant le budget des Voies et Moyens de l'année budgétaire 1995.

— Voor kennisgeving aangenomen.

Pris pour notification.

MEDEDELING — COMMUNICATION

*Rekenhof — Cour des comptes*

**De Voorzitter.** — Bij brief van 22 november 1995 heeft het Rekenhof aan de Senaat overgezonden zijn vaststellingen en commentaren betreffende het ontwerp van wet houdende fiscale, financiële en diverse bepalingen (Gedr. St., Kamer, 1995-1996, nr. 208/1).

Par lettre du 22 novembre 1995, la Cour des comptes a transmis au Sénat ses observations et commentaires qu'appelle le projet de loi portant des dispositions fiscales, financières et diverses (doc. Chambre, 1995-1996, n° 208/1).

— Verwezen naar de commissie voor de Financiën en de Economische Aangelegenheden (art. 2, 8, 9, 12, 20 en 24).

Renvoi à la commission des Finances et des Affaires économiques (art. 2, 8, 9, 12, 20 en 24).

— Verwezen naar de commissie voor de Binnenlandse en Administratieve Aangelegenheden (art. 66).

Renvoi à la commission de l'Intérieur et des Affaires administratives (art. 66).

COMPOSITION DE COMMISSIONS

*Modifications*

SAMENSTELLING VAN COMMISSIES

*Wijzigingen*

**M. le Président.** — Le Bureau est saisi de demandes tendant à modifier la composition de certaines commissions :

1° À la commission des Affaires institutionnelles :

M. De Decker deviendrait membre effectif et M. Hazette remplacerait M. De Decker comme membre suppléant;

Bij het Bureau zijn voorstellen ingediend tot wijziging van de samenstelling van sommige commissies :

1° In de commissie voor de Institutionele Aangelegenheden :

Zou de heer De Decker effectief lid worden en zou de heer Hazette de heer De Decker als plaatsvervangend lid vervangen;

2° À la commission de la Justice :

Mme Mayence-Goossens deviendrait membre suppléante;

2° In de commissie voor de Justitie :

Zou mevrouw Mayence-Goossens plaatsvervangend lid worden;

3° À la commission des Affaires étrangères :

M. Bock deviendrait membre suppléant;

3° In de commissie voor de Buitenlandse Aangelegenheden :

Zou de heer Bock plaatsvervangend lid worden;

4° À la commission des Finances et des Affaires économiques :

M. Hazette remplacerait M. Desmedt comme membre suppléant;

M. Santkin remplacerait M. Urbain comme membre effectif et M. Urbain remplacerait M. Poty comme membre suppléant;

4° In de commissie voor de Financiën en de Economische Aangelegenheden :

Zou de heer Hazette de heer Desmedt als plaatsvervangend lid vervangen;

Zou de heer Santkin de heer Urbain als effectief lid vervangen en zou de heer Urbain de heer Poty als plaatsvervangend lid vervangen;

5° À la commission des Affaires sociales :

M. Hazette remplacerait Mme Mayence-Goossens comme membre effectif et Mme Mayence-Goossens deviendrait membre suppléante;

5° In de commissie voor de Sociale Aangelegenheden :

Zou de heer Hazette mevrouw Mayence-Goossens als effectief lid vervangen en zou mevrouw Mayence-Goossens plaatsvervangend lid worden;

6° À la Commission de contrôle des dépenses électorales et de la comptabilité des partis politiques :

M. Bock deviendrait membre suppléant.

6° In de Controlecommissie betreffende de verkiezingsuitgaven en de boekhouding van de politieke partijen :

Zou de heer Bock plaatsvervangend lid worden.

Pas d'opposition ?

Geen bezwaar ?

Il en sera donc ainsi.

Dan is aldus besloten.

VOORSTEL VAN RESOLUTIE BETREFFENDE DE ORGANISATIE TE BRUSSEL VAN DE ZESTIENDE HOOGTECHNOLOGISCHE WAPENBEURS AFCEA (ARMED FORCES COMMUNICATIONS AND ELECTRONICS ASSOCIATION)

*Beraadslaging*

PROPOSITION DE RÉSOLUTION RELATIVE À L'ORGANISATION À BRUXELLES DU SEIZIÈME SALON DES ARMEMENTS DE TECHNIQUE DE POINTE PAR L'AFCEA (ARMED FORCES COMMUNICATIONS AND ELECTRONICS ASSOCIATION)

*Discussion*

**De Voorzitter.** — Wij vatten de bespreking aan van het voorstel van resolutie betreffende de organisatie te Brussel van de zestiende hoogtechnologische wapenbeurs AFCEA (Armed Forces Communications and Electronics Association).

Nous abordons l'examen de la proposition de résolution relative à l'organisation à Bruxelles du seizième salon des armements de technique de pointe par l'AFCEA (Armed Forces Communications and Electronics Association).

De tekst van de resolutie luidt :

«De Senaat,

Overwegende dat de proliferatie van oorlogswapens in de wereld een belangrijke destabiliserende factor vormt;

Overwegende dat gewapende conflicten de ontwikkeling in de Derde Wereld en elders onmogelijk maken en vernietigen wat reeds werd opgebouwd;

Overwegende dat geweld aldus tevens één van de oorzaken is van de vluchtelingenproblematiek en dat het wegnemen van de oorzaken de voorkeur verdient op het opvangen van de gevolgen;

Overwegende dat andere middelen dan oorlog de voorkeur verdienen om conflicten te regelen;

Overwegende dat recente voorbeelden in Ruanda, Somalië en ex-Joegoslavië het voorgaande meer dan voldoende illustreren;

Overwegende dat de vrede en de veiligheid in de wereld meer gediend zijn met een omschakeling van militaire naar civiele productie, om op die manier de belangrijkste oorzaken van gewapende conflicten te bestrijden, met name armoede en werkloosheid;

Overwegende dat hoogtechnologische wapensystemen een even grote of nog grotere vernietigende rol spelen als geweren, kanonnen of landmijnen;

Overwegende dat er een nefast verband bestaat tussen de wapenhandel en de vermindering van een zinvolle ontwikkelings-samenwerking steeds opnieuw op de helling worden gezet, de economische ontwikkeling achterop blijft en de verdere militarisering van de ontwikkelingslanden in de hand worden gewerkt;

Overwegende dat vooral naties en politieke overheden vragers zijn van hoogtechnologische wapensystemen en zij rechtstreeks invloed hebben op de productieprocessen, maar tegelijk tekortschieten op het vlak van regulering van wapenhandel en -productie;

Overwegende dat er geen enkele reden is om aan te nemen dat voor deze goederen de spontane werking van de markt tot optimale resultaten zal leiden;

Overwegende dat de wapenhandel vaak indirect tot schendingen van de mensenrechten leidt,

Besluit dat de organisatie van wapenbeurzen in België en in de Europese Unie politiek en ethisch ongewenst is, mede omdat het Belgisch Parlement diverse initiatieven heeft ondernomen om die handel aan banden te leggen;

Besluit dat het hoognodig is een evaluatie te maken van de besluiten van de parlementaire onderzoekscommissie over de wapenhandel en de noodzakelijke nieuwe initiatieven hierover te nemen;

Verzoekt de Regering om binnen de Europese Unie verder een actieve rol te blijven spelen bij de uitvoering van een beleid van samenwerking en gecontroleerde ontwapening; en hiertoe een gemeenschappelijk optreden overeenkomstig artikel J van het Verdrag van Maastricht te stimuleren.»

«Le Sénat,

Considérant que la prolifération des armes de guerre constitue un important facteur de déstabilisation dans le monde ;

Considérant que les conflits armés empêchent le développement dans le Tiers monde et ailleurs et entraînent la destruction de ce qui avait déjà été réalisé;

Considérant que la violence est l'une des causes du problème des réfugiés et qu'il faut privilégier la suppression des causes plutôt que remédier aux séquelles;

Considérant que tous les moyens autres que la guerre doivent être privilégiés en vue du règlement de conflits;

Considérant que les récents exemples du Rwanda, de la Somalie et de l'ex-Yougoslavie sont suffisamment illustratifs de ce qui vient d'être dit;

Considérant que l'on servira davantage la paix et la sécurité dans le monde en convertissant la production militaire en production civile, et que l'on pourra lutter ainsi contre les principales causes des conflits armés, à savoir la pauvreté et le chômage;

Considérant que les systèmes d'armement de technique de pointe jouent un rôle tout aussi destructeur ou même plus destructeur encore que les fusils, les canons et les mines terrestres;

Considérant qu'il existe, entre le commerce des armes et la politique de coopération au développement, un lien néfaste qui empêche de développer celle-ci dans une optique rationnelle, si bien que les efforts que l'on déploie aux fins de la coopération au développement sont constamment tous remis en question et que l'on assiste à une militarisation croissante des pays en développement;

Considérant que ce sont surtout les nations et les pouvoirs politiques qui sont demandeurs de systèmes d'armement de technique de pointe, qu'ils influencent directement le processus de production, mais qu'ils veillent insuffisamment à la régulation du commerce et de la production des armes;

Considérant qu'il n'y a aucune raison de considérer que le jeu de l'offre et de la demande sur le marché de ces biens permettra automatiquement d'obtenir des résultats optimaux;

Considérant que le commerce des armes entraîne souvent des violations indirectes des droits de l'homme,

Décide que l'organisation de salons d'armements est politiquement et éthiquement indésirable en Belgique et dans l'Union européenne, notamment parce que le Parlement belge a pris diverses initiatives pour enrayer le commerce des armes;

Conclut qu'il est urgent de procéder à une évaluation des conclusions de la commission d'enquête parlementaire concernant le commerce des armes et de prendre à ce sujet les nouvelles initiatives qui s'imposent;

Invite le Gouvernement à poursuivre activement, au sein de l'Union européenne, la mise en œuvre d'une politique de coopération et de désarmement contrôlé et à encourager, à cet effet, une action commune conformément à l'article J du Traité de Maastricht. »

Het woord is aan de rapporteur.

**Mevrouw Sémer** (SP), rapporteur. — Mijnheer de Voorzitter, dit voorstel van resolutie betreffende de non-proliferatie van oorlogswapens werd ingediend door senator Anciaux.

De commissie voor de Buitenlandse Aangelegenheden heeft gedurende haar vergaderingen van 17 oktober, 7, 14 en 23 november dit voorstel van resolutie uitvoerig besproken.

De indiener van het voorstel van de resolutie wilde vanuit een pacifistische bekommernis een initiatief nemen om de bewapening en de wapenhandel aan banden te leggen. Volgens hem moet België af van de slechte reputatie de nationale draaischijf te zijn van de wapenhandel. Precies daarom acht hij een krachtig signaal tegen de AFCEA-beurs van groot belang.

Verscheidene commissieleden konden zich akkoord verklaren met de strekking van de resolutie, maar een vinnig debat ontspan zich rond een aantal juridische en andere bezwaren: de gemeente Sint-Joost-ten-Node beschikt niet over de nodige juridische middelen om een privé-wapenbeurs te verbieden; het economisch subsidiebeleid is een geregionaliseerde materie; een onderscheid maken tussen burgerlijke en militaire belangen van bedrijven aanwezig op de wapenbeurs, is bijzonder moeilijk; een resolutie betreffende een beurs die reeds voorbij is, is niet realistisch.

Ook volgende meer algemene opmerkingen kwamen aan bod: vrede en veiligheid zijn meer gediend met de omschakeling van een militaire naar een civiele productie; er zijn ook situaties waarbij wapens de vrede handhaven; wapenhandel en wapenproductie kan men niet bestrijden met resoluties, maar veeleer door overall waar conflicten heersen vredebevorderende oplossingen te steunen zodat wapengeweld overbodig wordt.

Sommige opmerkingen golden de tijdens de vorige legislatuur tot stand gekomen wetgevende beperkingen inzake wapenhandel. Er werd met name verwezen naar de bijzondere onderzoekscommissie van de Kamer die gedurende twee jaar de illegale wapenhandel heeft aangepakt, naar de wet van 5 augustus 1991 betreffende de in-, uit- en doorvoer van wapens, munitie en speciaal voor militair gebruik ontworpen materiaal en de daaraan verbonden technologie en naar de wet van 9 maart 1995 inzake de anti-personenmijnen.

Andere opmerkingen verwezen naar studies en onderzoek. Uit internationale studies en berichtgeving blijkt dat illegale wapenhandel meestal verbonden is met illegale handel in deviezen en drugs en dat dit illegaal circuit belangrijke schade toebrengt aan de economie. Uit de resultaten van het onderzoek naar wapenhandel van de bijzondere commissie blijkt dat het beeld, als zou België een draaischijf van wapenhandel zijn, niet correct is.

Er werden acht amendementen ingediend, waarvan een sub-amendement.

Een senator vroeg het organiseren van een beurs die op Belgisch grondgebied publiciteit maakt voor wapens voortaan te verbieden.

Enkele senatoren vroegen consideransen toe te voegen met betrekking tot de omschakeling van militaire naar civiele productie, de nefaste invloed van de wapenhandel op de ontwikkelingssamenwerking en de band die er zou bestaan tussen illegale wapenhandel en de illegale handel in deviezen en drugs.

Een andere senator wil de Regering verzoeken een omstandig onderzoek in te stellen naar de op de wapenbeurs uitgestalde of per catalogus aangeboden wapens.

Enkele senatoren dienden amendementen in tot nuancering van de consideransen in het oorspronkelijke voorstel.

Weer andere senatoren waren van oordeel dat in de resolutie de accenten moesten worden verlegd en dat de hoofdbekommernis moest zijn: het stimuleren van de actieve rol van België binnen de Europese Unie met betrekking tot de ontwapening. Zij dienden amendementen in om het voorstel van resolutie in die zin te wijzigen.

Een senator meende dat het wenselijk zou zijn een nieuwe evaluatie te maken van de besluiten van de parlementaire onderzoekscommissie over de wapenhandel en de hiervoor te nemen nieuwe initiatieven.

Uiteindelijk besloot de commissie het gesubamendeerde amendement nummer 6 als basis voor het voorstel van resolutie te nemen.

Het amendement nummer 8 — dat een subamendement is op het amendement nummer 6 — werd aangenomen met zes stemmen, bij drie onthoudingen.

Het gesubamendeerde amendement nummer 6 werd aangenomen met zes stemmen, bij drie onthoudingen.

Het amendement nummer 7 werd aangenomen met zes stemmen, bij vier onthoudingen.

Het aldus geamendeerde voorstel van resolutie werd aangenomen met zes stemmen, bij vier onthoudingen. (*Applaus.*)

**M. le Président.** — La parole est à Mme Willame.

**Mme Willame-Boonen** (PSC). — Monsieur le Président, au nom du groupe PSC, je souhaiterais vous faire part de certaines réflexions sur le texte qui nous est soumis. La résolution initiale partait de l'ambition fort louable — quoique assez naïve — consistant à s'élever contre toute initiative de nature à encourager le commerce des armes. Il me semble que l'on combattra le trafic et la production des armes non par des résolutions mais au contraire et surtout en promouvant, partout où il y a un conflit, des solutions pacifiques qui rendent inutile le recours aux armes.

En vue d'enrayer le commerce d'armes, la Belgique a consenti en cette matière de nombreux efforts qui ne doivent pas être sous-estimés. Elle adopte une attitude très positive et même maximaliste dans les dossiers relatifs au désarmement. Je voudrais, à cet égard, rappeler la loi concernant la vente des armes, qui règle d'ailleurs aussi la profession de marchand d'armes.

La résolution initiale avait peu de sens dès l'instant où notre pays était doté d'une armée. En effet, lors de la discussion en commission, le PSC était d'avis que l'une des préoccupations principales devait consister à encourager le rôle actif de la Belgique au sein de l'Union européenne en ce qui concerne l'exécution d'une politique de collaboration et de désarmement contrôlé. De là à interdire complètement et même à empêcher une initiative privée organisant ce genre de salons d'armements, il y a un pas. De plus, un marché parallèle pouvait toujours apparaître, poussant ainsi les organisateurs à entrer dans l'illégalité.

D'ailleurs, en raison de la nature du matériel exposé qui peut être affecté à des fins tant civiles que militaires, aucun critère juridique ne permettait d'interdire un salon tel que celui de l'AFCEA.

Au nom du groupe PSC, je voudrais suggérer qu'au prochain salon des armements de techniques de pointe, déclaré par ailleurs indésirable tel quel dans la résolution proposée à nos suffrages aujourd'hui, soient seulement admis les représentants de sociétés émanant de pays ou nations respectueux des droits de l'homme, des valeurs démocratiques et des engagements et traités internationaux. On pourrait alors aussi envisager de faire figurer dans les critères d'admission du salon le ratio des dépenses militaires globales et les dépenses sociales normales assumées par les pays en question.

Je voudrais également souligner qu'en déplaçant les accents de la résolution initiale qui plaidait pour un désarmement général, nous sommes arrivés à un texte moins naïf et plus constructif qui, à mon sens, prend toute sa signification dans le contexte actuel international.

Mon groupe votera donc en faveur du texte de la résolution ainsi amendé. Il attend avec impatience les résultats de l'évaluation des conclusions de la commission d'enquête parlementaire concernant le commerce des armes et prendra, à ce moment, les mesures qui s'imposent. (*Applaudissements.*)

**De Voorzitter.** — Het woord is aan de heer Hostekint.

**De heer Hostekint (SP).** — Mijnheer de Voorzitter, in de eerste plaats wil ik namens de SP-fractie mijn waardering uitspreken voor de nobele bedoelingen van waaruit de heer Anciaux dit voorstel van resolutie heeft ingediend. In de commissie heeft hij een uitermate warm pleidooi gehouden tegen elke bewapening, tegen de bewapeningswedloop en in het algemeen voor de vrede in de wereld.

Ook de SP-fractie is van mening dat de bewapeningswedloop, in het verleden evengoed als vandaag, een bron is van oneindig veel ellende in de wereld. Wij hebben dit recent nog kunnen zien in Europa zelf, met name in ex-Joegoslavië en ook in Afrika, waarvan het gebeuren in Ruanda ons nog vers in het geheugen ligt. Bij deze conflicten zijn honderdduizenden onschuldige slachtoffers gevallen, onder wie veel vrouwen en kinderen die met de inzet van het conflict niets te maken hadden. Wij kunnen de bezorgdheid van de heer Anciaux dus ten volle delen vanuit humanitair standpunt. Ook wij hebben de vaste wil om met onze beperkte beïnvloedingsmogelijkheden als leden van het Parlement toch zoveel mogelijk druk uit te oefenen op de Regering en op de internationale gemeenschap, teneinde de bewapeningswedloop toch enigzins binnen de perken te houden. Wij mogen vooral niet vergeten dat de vele miljarden die aan bewapening worden gespendeerd, vooral in de Derde Wereld, ten koste gaan van de economische en sociale ontwikkeling van die landen. De SP-fractie zal dan ook alle initiatieven van de Senaat, of van senatoren, tegen de bewapeningswedloop te allen tijde steunen.

In die zin juichen wij het initiatief van de heer Anciaux toe. Desalniettemin en ondanks ons begrip voor zijn nobele bedoelingen, hebben wij bij de bespreking van de oorspronkelijke tekst van zijn voorstel van resolutie enkele bezwaren geformuleerd, die voornamelijk van juridische, maar ook van grondwettelijke aard

zijn. Zo menen wij dat de vraag van de heer Anciaux naar een verbod van het houden van dergelijke beurzen, voor zover dit verbod al zou kunnen worden toegepast, in strijd is met het grondwettelijk beginsel van de vrijheid van mening en van meningsuiting.

Collega Sémer en ikzelf hebben deze tentoonstelling bezocht. We werden zelfs rondgeleid door de voorzitter van het comité dat deze beurs sedert jaren inricht. Wij hebben daar, als niet specialisten, hoegenaamd niets gevonden dat strijdig zou kunnen zijn met de openbare orde. Er wordt op deze beurs hoogtechnologisch materieel tentoongesteld, maar zeker geen wapens in de klassieke betekenis van het woord. Men kan ook niet beweren dat daar wapens worden verhandeld. Het gaat enkel om hoogtechnologisch materieel.

Zoals in de commissie reeds werd aangestipt, kan bepaald materieel zowel voor militaire als voor burgerlijke doeleinden worden gebruikt. Het onderscheid is vaak moeilijk te maken. Er is op die beurs bijvoorbeeld een zeer vernuftige installatie van satellietmateriaal te zien die op gelijk welk terrein kan worden geïnstalleerd. Men heeft ons er zelfs van kunnen overtuigen dat dit materieel ook in oorlogssituaties duizenden mensenlevens kan redden. De installatie maakt het mogelijk militair materiaal of manoeuvres op te sporen waardoor tal van levens kunnen worden gespaard. Voor een verbod op het inrichten van dergelijke beurzen zijn er echter te weinig juridische argumenten.

Een tweede bezwaar tegen de oorspronkelijke tekst van de heer Anciaux is dat hij de federale Regering verzoekt in te grijpen in de gemeentelijke autonomie van Sint-Joost-ten-Node. De burgemeester van deze gemeente, de heer Cudell, heeft in het verleden herhaaldelijk verklaard dat ook hij niet zo gelukkig was met een dergelijke beurs, maar hij voegde daar onmiddellijk aan toe dat de gemeente niet over voldoende juridische middelen beschikte om een dergelijke beurs te verbieden.

Voorts verzocht de heer Anciaux de federale Regering in te grijpen in een expliciete regionale materie, namelijk de economische subsidiepolitiek. Wij vroegen ons bijgevolg af hoe de federale Regering hier juridisch kon ingrijpen.

De indiener van het voorstel heeft volgens ons ook te weinig aandacht besteed aan de inspanningen die de huidige, en ook de vorige, Regering heeft gedaan voor de beperking van de productie en de proliferatie van nucleaire, conventionele en inhumane wapens. Ik denk hierbij vooral aan de mijnen en aan de laserwapens. Deze problematiek zal straks bij de bespreking van een andere resolutie van de heer Anciaux nog aan bod komen.

Ik wil de heer Anciaux overigens wijzen op de inspanningen die de Belgische Regering op dat vlak heeft geleverd, in de Europese Unie, in de Verenigde Naties en ook intern; door het opstellen van een aantal wetten die onlangs door het Parlement werden goedgekeurd.

België heeft zich tijdens zijn voorzittersschap van de Europese Unie intensief ingezet voor de harmonisering van de nationale wetgeving. Zo werd een lijst van acht criteria opgesteld ter oriëntering van het regeringsbeleid inzake uitvoervergunningen van wapens.

Ook op het niveau van de Verenigde Naties heeft België als klein land een belangrijke invloed uitgeoefend bij het tot stand komen van een aantal beslissingen. Inderdaad, sedert 1993 publiceren de VN jaarlijks een register van de conventionele wapens.

*De heer Mahoux, ondervoorzitter, treedt als voorzitter op*

Ook België brengt de Verenigde Naties op de hoogte van haar in- en uitvoer van conventionele wapens. De SP wenst dat België zich bij de Verenigde Naties blijft inzetten om dit wapenregister zo effectief mogelijk te maken. Zo moeten ook lichte wapens in het register worden opgenomen.

Voorts wil ik wijzen op de voortrekkersrol die België heeft gespeeld inzake de anti-personenmijnen. Met de opeenvolgende socialistische ministers van Buitenlandse Zaken heeft België een hoofdrol gespeeld op het internationale forum in de strijd tegen deze onmenselijke bewapening. Ik vermeld hierbij het exportver-

bod voor onbepaalde duur van anti-personenmijnen. België heeft ook een initiatief genomen met betrekking tot de resolutie tot oprichting van een VN-ontmijningsfonds.

Tenslotte is er de wet van 5 augustus 1991 waarbij in artikel 4 het verstrekken van een wapenvergunning afhankelijk wordt gemaakt van de mensenrechtensituatie in het land dat wapens importeert. De minister van Buitenlandse Zaken, Eric Derycke, is van plan deze wet zo strikt mogelijk toe te passen. Tijdens de voorbije maanden heeft hij reeds verscheidene dossiers afgewezen.

Dit zijn een aantal redenen waarom wij niet akkoord konden gaan met de ontwerp tekst van de indiener van dit voorstel. Daarom heeft collega Paula Sémer een amendement ingediend dat de tekst realistisch maakt. Het werd uiteindelijk door de commissie aangenomen. De tekst zoals hij nu is, en dan vooral het beschikkend gedeelte, kunnen wij volmondig steunen en komt erop neer dat de organisatie van wapenbeurzen in België en ook in de Europese Unie politiek en ethisch ongewenst is. Het zou immers naïef zijn te denken dat het voldoende is dergelijke wapenbeurzen in België te verbieden. In dat extreme geval zouden zij immers gewoon naar Frankrijk, Groot-Brittannië, Duitsland, Italië of Spanje enz. verhuizen.

Er moet dus, in het kader van de Europese Unie, naar gestreefd worden dergelijke activiteiten te verbieden en daarvoor een regelgeving uit te werken. Daarom, zo staat in het tweede gedeelte van de tekst, moet de Belgische Regering een initiatief nemen tot een gemeenschappelijk optreden van de Europese Unie overeenkomstig het Verdrag van Maastricht. Het is dan ook meer dan wenselijk ter zake nieuwe voorstellen te formuleren en concreet uit te werken.

Belangrijk is ook dat volgend jaar de Intergouvernementele Conferentie van start gaat. Ook aan dat aspect van het Verdrag van Maastricht zou men aandacht kunnen geven. Het is dus zeker het juiste moment om deze resolutie goed te keuren en zo de Regering een signaal te geven met het oog op de heronderhandeling van het Verdrag van Maastricht.

De SP-fractie zal de geamendeerde tekst met enthousiasme goedkeuren.

**M. le Président.** — La parole est à Mme Mayence.

**Mme Mayence-Goossens (PRL-FDF).** — Monsieur le Président, je n'avais pas l'intention d'intervenir dans ce débat car cette résolution à mon sens ne méritait déjà pas les trois jours de discussion qui lui ont été consacrés en commission. Mais, sous prétexte que «qui ne dit mot consent», je ne veux pas que mon silence passe pour un acquiescement inconditionnel à la proposition de M. Anciaux et à l'enthousiasme qu'il déploie à déposer bon nombre de résolutions dans notre commission.

Le dépôt de cette résolution ne m'apparaît pas très opportun, d'autant plus qu'il s'agissait de demander la fermeture d'un salon qui était déjà arrivé à son terme au moment de nos discussions. Il ne faut pas croire que je sois particulièrement guerrière, même si je puis parfois l'être verbalement. Je tiens toutefois à rappeler que notre pays compte bon nombre de fabricants d'armes. Bien que je n'aie envie d'être leur cliente, je pense qu'il serait dommageable de leur interdire de faire connaître leurs produits, d'autant que certains d'entre eux utilisent des techniques de pointe. Il serait regrettable que ce genre de publicité ou de promotion soit l'apanage des seuls pays voisins. En outre, nous ne disposons pas des moyens juridiques pour interdire la tenue d'un salon privé.

Cependant nous possédons un instrument juridique qui, lui, est particulièrement pertinent — j'espère que nous l'utiliserons à bon escient —, à savoir la loi de 1991 qui régleme la vente d'armes. Un des articles de cette loi en prévoit l'évaluation régulière. Si nous estimons qu'il existe des abus ou que des armes sont destinées à des usages que nous condamnons tous d'un point de vue éthique — car un certain nombre d'entre nous se réclament de cette loi même si elle donne lieu à de longs débats — nous jouerons un rôle extrêmement actif dans l'évaluation de la vente d'armes.

J'ai l'intention de m'abstenir lors du vote et ce sera sans doute la position de mon groupe. Je souhaite ainsi démontrer que notre non-adhésion à la proposition de résolution de M. Anciaux ne

procède pas d'esprit belliqueux. Simplement, je pense qu'il existe des lieux et des moments pour faire les choses. Nous aborderons plus amplement ce sujet lors de la discussion d'évaluation de la loi de 1991.

**De Voorzitter.** — Het woord is aan de heer Anciaux.

**De heer Anciaux (VU).** — Mijnheer de Voorzitter, toen mijn voorstel van resolutie in de commissie werd besproken, werden tal van vragen op mij afgevuurd. Dacht ik werkelijk dat deze resolutie alle problemen van de wereld zou oplossen? Dacht ik werkelijk dat door deze resolutie de wapenhandel aan banden zou worden gelegd? Geloof mij of niet, ik was nog vóór de indiening ervan overtuigd dat dit inderdaad niet het geval zal zijn.

Ik heb het voorstel van resolutie toch ingediend, omdat reeds maanden aangekondigd was dat er voor de zestiende keer een wapenbeurs zou plaatsvinden in Brussel.

Men probeert deze beurs steeds voor te stellen als een quasi officiële wapenbeurs, net alsof ze wordt ingericht door de Belgische overheid, waarop ministers, hoge officieren van het leger en NATO-officieren worden uitgenodigd. Dat wil ik absoluut beletten. Het is geen wapenbeurs waar men kalachnikovs of andere geweren kan kopen. Wel kan men er contacten leggen om de laatste spits technologie op het gebied van wapens en oorlogvoering te bespreken.

De heer Hostekint zegt terecht dat die beurs niet de indruk geeft een militaire of paramilitaire beurs te zijn, waar allerlei verdachte transacties worden gesloten. Uit het onderzoek van de daar te verkrijgen documenten blijkt echter dat de beurs gericht is op de oorlogvoering van de toekomst, die er veeleer zal in bestaan om via desinformatie en manipulatie van de informatiekanaal enerzijds en informatie over de activiteiten van de vijand anderzijds het normale leven van de vijand te ontwrichten. Ze zal sociaal even ernstige gevolgen hebben als de mensonterende oorlogen die er op het ogenblik worden gevoerd.

Ik dank de leden die aan de commissiewerkzaamheden hebben deelgenomen. Het is belangrijk dat zij en de andere leden van de Senaat hebben ingezien dat het moreel onverantwoord is dat in Brussel een wapenbeurs wordt ingericht op een ogenblik dat de Senaat een resolutie goedkeurt tegen de kernproeven in Frankrijk en allerlei pacifistische initiatieven neemt. Het is pure hypocrisie als de Senaat zijn verontwaardiging niet uitspreekt over dit jaarlijks gebeuren.

Ik dank de heer Staes, die een amendement heeft ingediend met de bedoeling de resolutie open te trekken om het moreel aspect duidelijker aan bod te brengen. Ik veronderstel dat hij hierover zelf het woord zal nemen.

Het is juist dat de bespreking van deze resolutie achter de feiten aanholt, want de beurs heeft reeds plaats gehad. Dat is spijtig maar het is niet mijn schuld, want ik heb ze twee maanden voordien ingediend.

Ik wil reageren op het fabeltje dat hier, en in de commissies, steeds opnieuw wordt verteld, namelijk dat de Belgische Regering geen verantwoordelijkheid meer draagt in de internationale wapenhandel.

Men doet alsof de Regering zowel in het verleden als nu zware inspanningen heeft geleverd om België niet langer de draaischijf te laten zijn in de internationale wapenhandel. De heer Bourgeois heeft met veel verve geprobeerd de commissieleden ervan te overtuigen dat de Belgische Regering en de Belgische wetgever heel wat moeite doen om de wapenhandel, althans in België, aan banden te leggen. Ik sta hier kritisch tegenover.

Eén van de belangrijkste punten van de resolutie is de verbintenis die de Senaat zal aangaan om in de nabije toekomst een ernstige evaluatie te maken van de besluiten van de parlementaire onderzoekscommissie over de wapenhandel, en om na te gaan of met de aanbevelingen rekening wordt gehouden. Mijn onderzoek leert me dat heel wat van die aanbevelingen niet werden uitgevoerd, noch werden toegepast op vrijwillige basis. Ze zijn niet wettelijk geregeld en zullen zeker niet op vrijwillige basis worden toegepast.



Ik aanvaard een aantal opmerkingen die mevrouw Sémer, de heer Hostekint en de heer Devolder hebben gemaakt over het juridisch aspect van het verbieden van een manifestatie. Noch een burgemeester, noch de federale overheid kunnen een wapenbeurs of een andere activiteit zomaar verbieden op grond van de strijdigheid met de openbare orde.

Ik stel voor dat we hierover eens zouden nadenken en er eventueel een debat aan wijden, want te pas en te onpas worden allerlei al dan niet politieke groeperingen verboden omdat ze strijdig zouden kunnen zijn met de openbare orde.

Het grappige is dat de burgemeester van Sint-Joost-ten-Node in het besluit tot samenscholingsverbod zegt dat hij dit verbod uitvaardigt omdat er een wapenbeurs wordt georganiseerd die gevaarlijk is voor de openbare orde. Ik vind ook dat die beurs een gevaar voor de openbare orde oplevert, maar de burgemeester heeft er de verkeerde conclusies uit getrokken.

Ik kom tot mijn besluit. Dit voorstel is geen allesomvattend voorstel. Het lost niet alle wereldproblemen op. Het is een aanzet om een stuk moraliteit in de politiek te brengen en om de schijnheiligheid die in de politiek vaak gehanteerd wordt, aan banden te leggen. Wij moeten inzien dat op dergelijke beurzen met allerlei landen en personen transacties worden gesloten waarop wij geen enkele controle hebben. Wij hebben vastgesteld hoe op die beurs uiteraard anonieme buitenlandse kopers optreden voor bedenkelijke regimes of organisaties. Daarom is het goed dat de Senaat erop toeziet dat in de toekomst geen dergelijke pseudo-officiële wapenbeurzen meer plaatshebben zonder dat wij zicht hebben op de aanwezigen.

Ik dank de Senaat dat hij de geest van de oorspronkelijke resolutie bewaard heeft en ze op een aantal punten heeft verduidelijkt. Hierdoor holt de resolutie de feiten niet achterna, maar brengt zij een duidelijke pacifistische boodschap voor de toekomst. (*Applaus.*)

**De Voorzitter.** — Het woord is aan de heer Ceder.

**De heer Ceder** (VI. Bl.). — Mijnheer de Voorzitter, het zal iedereen wel opgevallen zijn dat de oorspronkelijk zeer concrete resolutie van de heer Anciaux is omgevormd tot een algemene en bijna rituele oproep tot vrede, iets waarin de Senaat bij gebrek aan werkelijke taken zeer sterk is. Van de beurs zelf is alleen nog maar in de titel sprake.

Achter een algemene oproep tot vrede scharen wij ons van ganser harte, maar wij scharen ons niet achter de manier waarop in het overwegend gedeelte van de resolutie met de waarheid wordt omgesprongen. De resolutie zegt dat hoogtechnologische wapensystemen even vernietigend of nog meer vernietigend zijn als traditionele wapens. Dit is manifest onwaar. De resolutie, die over hoogtechnologische wapens gaat, durft zelfs te verwijzen naar het Ruandese conflict, terwijl in Ruanda het overgrote deel van de slachtoffers viel onder machetes en bijlen, niet bepaald de meest recente snufjes in de wapenwedloop. In de Golfoorlog daarentegen was het aantal slachtoffers, vooral onder de burgers, beperkt ondanks de omvang van het conflict en van de door de partijen ingezette manschappen en middelen.

Wij moeten af van de mythe dat de evolutie in de wapens verantwoordelijk is voor gruwelijker en bloederiger oorlogen. Wanneer Dzenghis Kahn Samarkand of Tashkent plunderde, vielen er op één dag twee keer zoveel doden als in Hiroshima of Nagasaki. Dergelijke gruwelijke statistieken en vergelijkingen lijken verstoken van menselijkheid en emotie. Nochtans kan, naast goede wil, enkel een voldoende dosis realisme over de aard van de mens en de oorzaak van oorlogen, ons voor nieuwe oorlogen behoeden.

West-Europa is een vreedzame samenleving die op een redelijke manier haar internationale conflicten pooft op te lossen. Laat ons er daarom voor zorgen dat wij steeds de betere wapens in handen hebben en dat ze niet in verkeerde handen vallen, zodat we ze nooit moeten gebruiken. Dat moet het doel zijn van elke politiek op het vlak van wapenhandel.

Wij storen ons in het bijzonder aan de hypocrisie van een resolutie die het politiek en ethisch ongewenst acht dat op het grondgebied van dit land wapenbeurzen worden georganiseerd, maar geen ethisch bezwaar ziet in het feit dat er in dit land wapens worden geproduceerd. Produceren kan, maar uitstellen kan niet, want dit schendt onze tedere gevoelheden. Zou het kunnen dat de invloed van de Waalse wapenindustrie voor deze merkwaardige selectiviteit zorgt?

Wij zullen deze geamendeerde resolutie goedkeuren omdat ze, naast de genoemde bezwaren terecht stelt dat er een verband bestaat tussen de massale legeruitgaven door de derde-wereldlanden en het uitblijven van hun economische ontwikkeling. Bovendien wensen wij inderdaad dat de Regering in de Europese Unie een rol zou spelen in een beleid van vrede en samenwerking, maar dan zonder enige selectiviteit ten voordele van de Waalse wapenindustrie. (*Applaus.*)

**De Voorzitter.** — Het woord is aan de heer Staes.

**De heer Staes** (CVP). — Mijnheer de Voorzitter, ik zal niet beginnen met de heer Anciaux geluk te wensen met zijn initiatief. Al de anderen die dat vóór mij hebben gedaan, hebben uiteindelijk zijn stelling de grond ingeboord. De waardering voor een voorstel moet mijns inziens overigens blijken uit de aandacht die eraan wordt besteed tijdens de besprekingen in de commissie.

Het bezit van wapens en het gebruik ervan roepen automatisch het beeld op van agressie en menselijke ellende. Dit belet spijtig genoeg niet dat een aantal interventies ter bescherming van burgers of mensenrechten nog met wapens moet gebeuren. Wat in ex-Joegoslavië is gebeurd ten aanzien van de Servische agressie is daarvan een opvallend voorbeeld. Het grote probleem schuilt vooral in de illegale wapenhandel. De politieke aandacht moet in de eerste plaats daarop gericht zijn.

Wapenhandel, ook deze die door bepaalde landen wordt getolereerd, blokkeert in derde-wereldlanden inspanningen inzake ontwikkelingssamenwerking. Meestal geeft dezelfde overheid enerzijds de middelen om tot ontwikkeling te komen en doet zij anderzijds al het mogelijke om datgene wat op een wankel manier werd bereikt van de kaart te vegen.

Het organiseren van een wapenbeurs stuit, onder meer om ethische redenen, tegen de borst. Men doet alsof het maatschappelijk niet uitmaakt wat wordt verkocht of waarmee men commercieel bezig is. De AFCEA-beurs is voornamelijk gericht op hoogtechnologisch materiaal. Klassieke wapens treft men er niet aan.

Dit reeds zoveel jaren terugkerend initiatief dat elk jaar opnieuw voor verontwaardigde reacties zorgt, is een onderdeel in een reeks van andere initiatieven waar wel klassieke wapens worden verhandeld. Het gaat om een commercieel-politiek geheel waarin regimes worden aangetroffen die zich onder meer onderscheiden in binnenlandse politieke repressie. Ik denk hierbij aan Sri Lanka, Turkije, China en Iran. Het gaat ook om een commercieel apparaat dat zich onder meer bezighoudt met de verkoop van de overschotten van de Sovjetrussische wapenvoorraad van weleer. In diverse politieke debatten wordt daar wel eens een groot probleem van gemaakt.

Ook deze dimensie is terug te vinden in deze wapenbeurzen. Dat kan worden bewezen. Daarnaast kunnen er ook verbanden worden gelegd met industriële takken die marteltuigen leveren zoals bijvoorbeeld voor elektroshocks. Ook die instrumenten — als ik ze zo mag noemen, en wat oneerbiedig moet klinken in de oren van de talrijke slachtoffers over heel de wereld —, worden op dit soort wapenbeurzen aangetroffen. Voor een beschaafd land als België dat de mensenrechten en de bescherming van de politieke minderheden hoog in zijn vaandel draagt, is zoiets uiteraard onaanvaardbaar. Hiermee heb ik niet gezegd dat men al deze tuigen op een AFCEA-wapenbeurs aantreft. Ik zeg wel dat deze AFCEA-beurs één van de beurzen is van een ruimer netwerk van beurzen van wapens en andere tuigen in Europa, waartegen heel wat organisaties onder meer Amnesty International terecht protesteren.

Het blijkt dat het Parlement dergelijke beurzen niet kan verbieden. De eerste verantwoordelijkheid ligt bij het betrokken gemeentebestuur.

Wat het Parlement wel kan doen, is aan de organiserende instanties — van het gemeentebestuur tot de commerciële organisaties, de Horeca-sector inbegrepen, want de organisatoren organiseren ook samenkomsten onder meer in hotels — duidelijk maken dat zo een beurs politiek ongewenst is. De vertegenwoordigers van een vredelievend volk dat zoveel oorlogsgruwelen heeft gekend, kunnen dit inderdaad doen. Zoiets gebeurt dan best nu en niet op het ogenblik dat de volgende beurs al in kannen en kruiken is. Daarom komt dit debat van vandaag op zijn tijd.

Het feit dat het Belgisch Parlement al verschillende initiatieven heeft genomen om de wapenhandel aan banden te leggen, is een bijkomend argument voor al degenen die deze AFCEA-wapenbeurs om politieke en ethische redenen afwijzen.

Mocht er in 1996 toch nog een AFCEA-beurs in ons land plaatsvinden, dan reken ik er vast op dat al de collega's die dit voorstel van resolutie zullen goedkeuren, meedoen aan de acties tegen de volgende beurs om hun ongenoegen ook in de praktijk te tonen en dus niet alleen vanop deze tribune.

De CVP-fractie zal dit voorstel van resolutie goedkeuren. (*Applaus.*)

**De Voorzitter.** — Daar niemand meer het woord vraagt in de beraadslaging verklaar ik ze voor gesloten.

Plus personne ne demandant la parole dans la discussion, je la déclare close.

De commissie stelt een nieuw opschrift voor dat luidt: Voorstel van resolutie betreffende de non-proliferatie van oorlogswapens.

La commission propose un nouvel intitulé ainsi rédigé: Proposition de résolution relative à la non-prolifération des armes de guerre.

Is de Senaat het met die tekst eens?

Ce texte rencontre-t-il l'accord de l'assemblée? (*Assentiment.*)

Het nieuw opschrift is goedgekeurd.

Le nouvel intitulé est approuvé.

We stemmen later over het voorstel van resolutie.

Il sera procédé ultérieurement au vote sur la proposition de résolution.

#### WETSVOORSTEL STREKKENDE TOT CONTROLE OP DE TOEPASSING VAN DE RESOLUTIES VAN DE WERELDVROUWENCONFERENTIE DIE VAN 4 TOT 14 SEPTEMBER 1995 IN PEKING HEEFT PLAATSGEHAD

##### *Algemene beraadslaging en stemming over de artikelen*

#### PROPOSITION DE LOI VISANT AU CONTRÔLE DE L'APPLICATION DES RÉSOLUTIONS DE LA CONFÉRENCE MONDIALE SUR LES FEMMES RÉUNIE À PÉKIN DU 4 AU 14 SEPTEMBRE 1995

##### *Discussion générale et vote des articles*

**De Voorzitter.** — Wij vatten de bespreking aan van het wetsvoorstel strekkende tot controle op de toepassing van de resoluties van de Wereldvrouwenconferentie die van 4 tot 14 september 1995 in Peking heeft plaatsgehad.

Nous abordons l'examen de la proposition de loi visant au contrôle de l'application des résolutions de la Conférence mondiale sur les femmes réunie à Pékin du 4 au 14 septembre 1995.

De algemene beraadslaging is geopend.

La discussion générale est ouverte.

Het woord is aan de rapporteur.

**Mevrouw Sémer** (SP), rapporteur. — Mijnheer de Voorzitter, de bedoeling van dit wetsvoorstel is dat de Regering jaarlijks aan de federale Kamers een verslag voorlegt in verband met de maat-

regelen ter uitvoering van de twee slotdocumenten van de Wereldvrouwenconferentie die van 4 tot 14 september in Peking heeft plaatsgehad.

De bespreking van het wetsvoorstel gebeurde op 14 november en 23 november jongstleden in de commissie voor de Buitenlandse Aangelegenheden. Zij was kort, want het bleek dat men vlug tot een ruime consensus zou komen.

Volgende punten kwamen aan bod: het al dan niet vermelden in de toelichting bij dit wetsvoorstel van de ongelijke toegang en ongelijke deelname van mannen en vrouwen aan het politieke besluitvormingsproces; het al dan niet rekening houden met de besluiten geformuleerd door het Forum van de niet-gouvernementele organisaties in Peking; de inhoud van het rapport te bezorgen door het departement van Ontwikkelings-samenwerking; het feit dat wat de VN beslist geen afdwingende kracht heeft in de lidstaten van de VN; de stimulerende rol die België zou kunnen spelen in de Europese Unie wat betreft het actieprogramma van Peking.

In de artikelsgewijze bespreking werden drie artikelen geamendeerd.

Artikel 1 werd zonder opmerkingen aangenomen met negen stemmen, bij één onthouding.

Artikel 2 werd uitgebreid met het amendement nummer 1 in verband met het betrekken van de besluiten van het Forum van de niet-gouvernementele organisaties bij de jaarlijkse evaluatie en werd vervolgens aangenomen met negen stemmen, bij één onthouding.

Het amendement op artikel 3 waarin gevraagd wordt dat het jaarlijkse rapport een voortgangsnota zou zijn en een evaluatie van de genomen maatregelen zou inhouden, werd aangenomen met acht stemmen, bij twee onthoudingen. Het aldus geamendeerde artikel 3 werd aangenomen met negen stemmen, bij één onthouding.

Artikel 4 werd geamendeerd in dezelfde zin als artikel 3 en vervolgens aangenomen met negen stemmen, bij één onthouding.

Artikel 5 werd zonder opmerkingen aangenomen met negen stemmen, bij één onthouding.

Het geheel van het geamendeerde wetsvoorstel werd aangenomen met acht stemmen, bij twee onthoudingen.

Wegens tijdsgebrek werd de tekst vrij vlug goedgekeurd. Op de valreep werden nog enkele redactionele wijzigingen aangebracht, zonder dat de inhoud werd gewijzigd.

Na dit verslag van de commissiewerkzaamheden wil ik hier ook enkele punten van commentaar geven.

De vierde Wereldconferentie van de Verenigde Naties in Peking werd geen vleugellamme eend zoals heel wat vrouwen, die bij de voorbereiding ervan betrokken waren, vreesden. Zij konden achteraf opgelucht ademen: de moeizaam bedongen verworvenheden als resultaat van de vorige VN-vrouwenconferenties in Mexico, Kopenhagen, Nairobi, en van de andere grote conferenties die inmiddels hadden plaatsgehad, zoals die in Wenen, New York, Cairo en Kopenhagen, werden niet op de helling gezet.

Uit rapporten, zowel van het Forum van de niet-gouvernementele organisaties als van de officiële conferentie blijkt dat er door de Belgische delegaties actief en kritisch werd aan deelgenomen. Peking en Huairou waren levendig en strijdbaar.

Het resultaat van deze vierde VN-vrouwenconferentie wordt verheugend genoemd: 18 deelnemende landen hebben een overeenstemming bereikt over een programma, — het zogenaamde actieplatform — met 359 richtlijnen betreffende verschillende thema's. Bij die thema's vinden wij oude en nieuwe problemen. Ze gaan over armoede en de vervrouwelijking ervan; opleiding en het wegwerken van de discriminaties; gezondheid en de zelfbeschikking van vrouwen over hun eigen lichaam; initiatieven ter bestrijding van SOA; research voor vrouwengezondheidszorg; geweld tegen vrouwen en vrouwenhandel; economie met onder meer de bevordering van zelfbeschikking door de toegang tot de arbeid te stimuleren, de harmonisering tussen arbeid en gezin te versoepelen, de gezinsverantwoordelijkheid tussen mannen en vrouwen evenwichtig te verdelen; beslissingsmacht met maatre-

gelen voor gelijke toegang voor mannen en vrouwen tot de machtsstructuren; organisaties met onder meer het integreren van het «gender principe»; verhoging van de aanwezigheid van vrouwen in de beslissingsorganen van de media, wegwerken van de stereotiepe beeldvorming; leefmilieu met onder meer aandacht voor ontwikkelingsprogramma's gericht op vrouwenprojecten; discriminaties met onder meer het elimineren van negatieve culturele gewoontes ten opzichte van meisjes.

De richtlijnen van het platform — met reserves van 42 landen voornamelijk voor seksualiteit, seksuele rechten en gezondheid — werden samen met een «Declaration of Beijing» goedgekeurd.

Collega Francy Van der Wildt onderstreept in dit halfroond al het belang van het principe «vrouwenrechten zijn mensenrechten». Ook maakte zij duidelijk wat het belang is van het toepassen van genderstatistiek in alle facetten van de strijd voor rechtsgelijkheid.

Als wij *human development* als uitgangspunt nemen, staat België op de wereldranglijst op de twaalfde plaats. Wat het *gender development* betreft, komen wij op de achttiende plaats.

Alhoewel er de laatste jaren vooruitgang is geboekt, is de gelijkheid tussen mannen en vrouwen jammer genoeg nog niet volledig. In bepaalde situaties doen zich nieuwe vormen van ongelijkheid voor. Zo hebben migrantenvrouwen en vluchtelingen onze solidariteit nodig, net zoals de vrouwen in Midden- en Oost-Europa. Hoe de wereld er de volgende eeuw zal uitzien, hangt immers grotendeels af van de situatie van de vrouw, zowel in het rijke westen als in de ontwikkelingslanden.

Het hart van de vrouwenbeweging klopt het luidst voor de derde-wereldlanden. De Afrikaanse vrouwen bijvoorbeeld hopen op een solidariteit van de vrouwen in de westerse regeringen en parlementen om hun ontwikkeling beter dan in het verleden te ondersteunen. Voor solidariteit met vrouwen in ontwikkelingslanden zijn geld en middelen nodig. Een concreet actieterrein voor de toekomst in het Belgische rapport van Peking is onder meer een doelgericht ontwikkelingsbeleid waarin het budget voor een belangrijk percentage ten goede komt aan de projecten van en met vrouwen.

Het actieplatform bevat de uitdrukkelijke vraag dat de deelnemende landen de richtlijnen zouden implementeren in hun eigen wetgeving en ze hard zouden maken in de organisatie van hun maatschappelijk leven. Het is dus duidelijk dat wij met parlementaire ondersteuning en met parlementaire initiatieven de Regering moeten aansporen op de ingeslagen weg voort te gaan.

Belangrijke principes dienen uitgevoerd te worden; ze komen alle neer op een systematische geslachtsgelijke benadering en toetsing van maatregelen op beleidsgebieden betreffende de gelijke kansen van mannen en vrouwen in het onderwijs, de arbeidsmarkt, de beleidsbeslissingen.

Wij moeten blijven werken aan de beeldvorming van mannen en vrouwen, hun gelijkheid en hun gedeelde verantwoordelijkheid in alle facetten van de samenleving. Daarbij hoort beslist een systematische controle van de vorderingen over het gevoerde beleid overeenkomstig de doelstellingen van de recentste Wereldconferentie en het Forum van niet-gouvernementele organisaties. Dit kan door een jaarlijks verplicht rapport uitgebracht door de minister of staatssecretaris die bevoegd is voor het Beleid inzake de gelijke kansen van mannen en vrouwen en door de minister of staatssecretaris die bevoegd is voor Ontwikkelings-samenwerking. Het is wenselijk dat het rapport vooruitgang en evaluatie inhoudt.

Daarom vindt de SP-fractie het wetsvoorstel van Anne-Marie Lizin uiterst belangrijk en zal ze het steunen. (*Applaus.*)

**M. le Président.** — La parole est à Mme Lizin.

**Mme Lizin (PS).** — Monsieur le Président, la rapporteuse ayant très bien présenté le rapport et souligné sa nécessité, je ne m'étendrai pas sur ces points.

Les sénatrices et les membres de la Chambre des représentants qui ont participé au Sommet de Pékin ont immédiatement compris la responsabilité qui était la leur, à savoir transposer, dans notre législation, un très bon texte, sur lequel nous avons beaucoup

travaillé. La plate-forme et la résolution sont en effet d'excellents documents. Leur contenu n'est certes pas entièrement applicable en Belgique, puisqu'ils concernent essentiellement les femmes confrontées à des situations extrêmement difficiles dans les pays en voie de développement. De nombreux chapitres traitent néanmoins des problèmes des femmes vivant en Europe.

Comment, dès lors, transposer cette résolution — qui n'engage que superficiellement les gouvernements qui l'ont acceptée — en une formulation contraignante?

Dans les pays bénéficiant d'un régime parlementaire comme le nôtre, il appartient au Parlement de contrôler la manière dont le Gouvernement — qui s'est engagé à Pékin — mettra le texte en œuvre, et la proposition de loi dont nous discutons traite de ce point. En Belgique, il convient de distinguer deux aspects: les matières internes, gérées par Mme Miet Smet, et celles relevant de la coopération au développement. La plate-forme et la résolution consacrent en effet l'engagement de notre Gouvernement à destiner une plus grande part du budget de la Coopération au Développement à des projets permettant d'accroître le rôle des femmes dans les pays concernés. Cet engagement suppose en outre que désormais aucun projet de coopération au développement ne puisse être mené sans une appréciation préalable du progrès réalisé en faveur des femmes vivant dans ces pays.

Deux rapports seront donc déposés à la Chambre et au Sénat. Ils ne comporteront pas un exposé linéaire mais une analyse des progrès réalisés par rapport à l'application de la plate-forme. Je pense que cette formule nous aidera à remplir notre rôle en créant le cadre contraignant qui permettra de vérifier si le Gouvernement respecte bien ses engagements.

Quelles sont les priorités? Je pense que le chapitre traitant de la violence exercée à l'encontre des femmes est primordial. Une grande partie de ce chapitre porte sur la violence que subissent les femmes en situation de guerre. Une autre partie, tout aussi importante, concerne la violence privée — ou violence conjugale — dont les femmes font l'objet. Ce domaine n'avait jusqu'à présent fait l'objet d'aucun texte international. Le Gouvernement doit donc impérativement se pencher sur la nécessité de l'adoption d'une attitude différente par les parquets et les polices en cette matière. À cet égard, je ne pense pas qu'il suffit de légiférer. Il faut également veiller à donner les instructions nécessaires. Par conséquent, l'action à mener par le biais du rapport annuel obligatoire doit être entreprise à de multiples échelons.

Quant à l'autre volet, il prévoit également un rapport annuel, dont la rédaction revient au secrétaire d'État à la Coopération au Développement. Ces dispositions permettront aux parlementaires d'assumer leur responsabilité de surveillance, sans préjudice du contrôle international mis en place par la plate-forme prévoyant également la création d'instruments internationaux de nature à améliorer la protection des droits des femmes. Ainsi, une structure permanente pourrait s'installer à Genève afin de traduire dans la réalité l'ensemble du travail réalisé à Pékin dans le domaine de la traite des femmes et des enfants à des fins de prostitution forcée. Certes, notre proposition de loi ne recouvre pas cette problématique, mais nous suggérons au Gouvernement de soutenir toute initiative prise en ce sens au sein des Nations unies.

Tels sont les éléments que je souhaitais ajouter à l'excellent rapport de Mme Sémer. Je remercie par ailleurs l'ensemble du Sénat pour la bienveillance avec laquelle il s'est penché sur cette proposition. (*Applaudissements.*)

**De Voorzitter.** — Het woord is aan mevrouw Nelis.

**Mevrouw Nelis-Van Liedekerke (VLD).** — Mijnheer de Voorzitter, in de voorbije decennia is op wereldniveau heel wat vooruitgang geboekt in het wegwerken van de ongelijkheid tussen mannen en vrouwen. Op de Wereldconferentie van Peking is nochtans duidelijk gebleken dat er nog heel wat werk aan de winkel is. Hoewel de vrouw als zeer belangrijk wordt erkend — vrouwen hebben een grote invloed in de maatschappij — moeten wij vaststellen dat er nog altijd heel wat discriminatie bestaat op sociaal, economisch, politiek en cultureel vlak.

Uit een studie van de internationale arbeidsorganisatie blijkt dat er in het voorbije decennium nauwelijks verbetering is gekomen in de ongelijke behandeling tussen mannen en vrouwen. Het

gemiddeld loon voor vrouwen bedraagt nog altijd niet meer dan twee derden van dat van de mannen. Nochtans vormden de vrouwen in 1990 wereldwijd één derde van de arbeidskrachten. Dit aandeel zal tegen het jaar 2000 vermoedelijk oplopen tot ongeveer de helft.

Niet alleen op het vlak van de lonen blijven vrouwen achtergesteld. Indien het huidig emancipatietempo aanhoudt, zal het nog een halve eeuw duren vooraleer de vrouwen evenveel leidinggevende functies zullen bekleden als de mannen.

*De heer Swaelen treedt opnieuw als voorzitter op*

Naast de positie van de vrouw zijn op wereldvlak nog andere thema's belangrijk. Ik denk hierbij in de eerste plaats aan gezondheid en onderwijs, vaak gebaseerd op geweld. Ik zal hier echter niet verder over uitweiden. Toch wil ik nog even stilstaan bij het probleem van de armoede bij vrouwen. Wij kunnen niet meer naast het fenomeen van de feminisering van de armoede kijken. Het grote risico van bestaansonzekerheid bij vrouwen stijgt voortdurend ten gevolge van een cumulatie van een aantal achterstandskenmerken onder meer lagere lonen, toenemende gezinsinstabiliteit, hoge werkloosheidsgraad. Dit is duidelijk in het rapport van Peking naar voren gebracht. Uit de cijfers van september in Vlaanderen blijkt dat de werkloosheid bij vrouwen 19 tot 21 pct. bedraagt tegenover 10 pct. bij de mannen. Voorts is er een toenemende gezinsinstabiliteit, die veel vrouwen uiterst kwetsbaar maakt. Het beleid moet verantwoordelijk blijven voor de bescherming van deze zwakke sociale groep, die dagelijks wordt geconfronteerd met grote armoede.

Ik zal niet verder ingaan op het fysieke en het seksuele geweld op vrouwen, maar deze problematiek moet een topprioriteit blijven van het emancipatiebeleid.

Uit verschillende andere rapporten is gebleken dat vrouwen nog veel problemen ondervinden ten gevolge van ongewenste seksuele intimiteiten. Over heel de wereld wordt 1 op de 12 vrouwen gedwongen haar job op te geven omdat zij seksueel wordt lastig gevallen.

De cijfergegevens over de vluchthuizen voor hulpverlening aan mishandelde vrouwen en kinderen zijn hallucinant.

In de toelichting van het onderhavig wetsvoorstel worden naar analogie van de resoluties van de conferentie twaalf problemen opgesomd. Ik heb reeds gesproken over armoede en geweld, maar wil nog even dieper ingaan op het punt F van deze resolutie, namelijk de ongelijke toegang tot en de ongelijke deelneming aan de economische structuren, het economisch beleid en het productieproces.

Ik wil enkele knelpunten aanraken die specifiek zijn voor de vrouw in het bedrijfsleven en vooral voor de vrouw in de kleine en middelgrote onderneming. Over deze groep vrouwen wordt bijna nooit gesproken. Nochtans is ten gevolge van het toenemend aantal vrouwen op de arbeidsmarkt ook de participatie van vrouwen aan het bedrijfsleven gestegen; dat weten we allemaal.

We stellen echter vast dat vrouwen in de ondernemerswereld in grote mate ondervertegenwoordigd zijn, met andere woorden dat vrouwelijke ondernemers nog altijd eerder uitzondering dan regel zijn. Daarvoor zijn vele redenen.

Enerzijds zijn er de algemene problemen waarmee alle zelfstandige ondernemers geconfronteerd worden en daar zal ik uiteraard niet over uitweiden. Vrouwen moeten echter hogere drempels overwinnen, hoewel zij op het gebied van opleiding en kennis even hoog en zelfs hoger scoren dan de mannen. De jongste cijfers van de universitaire opleidingen en hun resultaten tonen dit overigens aan.

Anderzijds zijn er problemen waarmee vrouwelijke zelfstandigen geregeld geconfronteerd worden terwijl dat voor mannen veel minder het geval is. Een klein voorbeeld hiervan is de kinderopvang, maar er zijn er nog vele andere.

Het combineren van sociaal-economische verantwoordelijkheden met de verantwoordelijkheden in het gezin is ongetwijfeld een cruciaal knelpunt. Ook deze vrouwen zitten vaak met een dubbel schuldgevoel: enerzijds willen zij honderd procent ten dienste staan van hun gezin, anderzijds eist ook hun zaak dat zij

totaal beschikbaar zijn. Een mannelijke ondernemer kan meestal rekenen op de ondersteuning van zijn gezin en omgeving, terwijl voor een vrouwelijke ondernemer de carrière vaak als vrijblijvend, zelfs als bijkomstig wordt beschouwd. Zij moet met andere woorden meestal een eenzame weg afleggen. Deze lijn kan uiteraard voor een deel doorgetrokken worden naar vrouwelijke politici. Vaak horen we nog de oubollige opmerking dat je met je carrière kunt doorgaan als dit geen te grote opoffering vraagt vanwege je gezin of je omgeving. Een dergelijke opvatting is nog zeer verspreid, al durft men het vaak niet openlijk zeggen.

Ik erger mij ook vaak aan de hemeltergende houding van kredietinstellingen tegenover vrouwelijke zelfstandige starters en ondernemers. Om te kiezen voor een zelfstandige loopbaan met veel vraagtekens, grote onzekerheid en grote risico's, vooral op financieel vlak, daar is veel lef voor nodig. En daar komen dan nog eens de problemen met het gezin bij.

De verschillende maatregelen en reglementeringen van de jongste jaren die we allemaal kennen om gezin en arbeid beter op elkaar af te stemmen, zijn zeker lovenswaardig en komen tegemoet aan de problemen van een groot deel van de gezinnen waarvan de partners in dienstverband werken. Deze maatregelen zijn echter vaak zeer nefast voor vrouwelijke zelfstandigen of meewerkende echtgenoten. Ik geef een voorbeeld: afwezigheid om dringende familieredenen, moederschapsverlof en loopbaanonderbreking. Als vrouwen staan wij daar allen achter, maar ze maken het ons niet gemakkelijk om een bedrijf te leiden, zeker niet als men niet al te veel personeel heeft. Ik pleit duidelijk voor meer begrip voor vrouwelijke ondernemers, want het combineren van onderneming en gezin, betekent twee heren dienen. Ik zal geen maatregelen opsommen, maar zowel op fiscaal als sociaal vlak moet het zekerheidsstelsel herbekeken worden. Flexibiliteit in kinderopvang is voor vrouwelijke zelfstandige ondernemers meer dan nodig.

Wat nu concreet het wetsvoorstel betreft, kunnen we algemeen zeggen dat de inzet voor de rechten van de vrouw door deze vierde werelfconferentie een sterk mondiale impuls heeft gekregen. De nieuwe prioriteiten werden duidelijk gedefinieerd en vastgelegd.

Naast de politieke dimensie was ook de bijdrage van de niet-gouvernementele organisaties heel positief. Het voorbereiden van deze conferentie moet werkelijk een titanenwerk geweest zijn.

De deelname van België aan deze conferentie is belangrijk. Het Belgische nationaal verslag is een waardevol document dat de verschillende aspecten van de situatie van de vrouw duidelijk belicht. De ministers hebben op deze vierde conferentie moeten beloven om voor het einde van volgend jaar een actieprogramma uit te werken op basis van het actieplatform. België heeft zich er ook toe verbonden dat beleid te voeren, zowel in eigen land als in het buitenland.

Het lijkt me evident dat de Regering verslag uitbrengt over haar beleid. Wij vinden het uiteraard belangrijk dat het Parlement ook de kans krijgt de Regering geregeld op haar verantwoordelijkheid te wijzen. Wij zullen dit wetsvoorstel dan ook goedkeuren. (*Applaus.*)

**M. le Président.** — La parole est à Mme Bribosia.

**Mme Bribosia-Picard (PSC).** — Monsieur le Président, je vais essayer de ne pas revenir sur les points développés par les oratrices précédentes.

Jeudi dernier, nous avons décidé de modifier le Règlement du Sénat, afin de créer un Comité d'avis pour l'égalité des chances entre les femmes et les hommes. À cette occasion, si une des oratrices souligna que les femmes composaient un quart de notre assemblée — du jamais vu au Parlement belge! —, tous les orateurs et oratrices s'accordèrent à admettre que si, légalement, l'égalité entre les hommes et les femmes était reconnue en Belgique, dans les faits, la réalité était tout autre.

La quatrième Conférence mondiale sur les femmes qui vient de se tenir à Pékin a permis à des femmes du monde entier de confronter leurs expériences.

À des degrés divers, toutes, même les Européennes, ont dénoncé les inégalités entre les hommes et les femmes, les discriminations directes et indirectes qu'elles vivent au quotidien, que ce soit dans la famille, dans le travail, dans les médias, dans la participation à la décision et particulièrement à la décision politique ...

Le principe de l'égalité entre les hommes et les femmes nous apparaît comme incontestable et incontesté. Et pourtant, il n'est pas explicitement inscrit dans notre Constitution.

Le Traité de Rome, quant à lui, dans son article 119, prévoit bien l'égalité de rémunération, le «à travail égal, salaire égal» qui a servi de base légale aux grandes directives européennes, traduites ensuite dans notre législation nationale: directive sur l'égalité de salaire, sur l'égalité de traitement dans l'accès à la formation et à l'emploi, sur l'égalité dans la sécurité sociale ...

Mais l'article 119 est circonscrit au domaine du travail professionnel. C'est pourquoi les femmes de tous les pays et de tous les partis réclament l'inscription du principe de l'égalité entre les hommes et les femmes dans le nouveau traité de l'Union européenne.

À Pékin, notre Gouvernement s'est engagé à mettre en œuvre le programme d'action de la conférence, mais nous savons par expérience ce que valent les meilleures intentions du monde. C'est pourquoi le groupe PSC votera en faveur de la proposition de loi qui vous est présentée. Celle-ci obligera le Gouvernement et, en particulier, les ministres ou secrétaires d'État ayant, soit la Politique d'égalité des chances entre les hommes et les femmes, soit la Coopération au Développement dans leurs attributions, à rédiger un rapport sur le suivi de la Conférence de Pékin dans les trois mois suivant la rentrée parlementaire. Ne pensez pas que ce soit superflu; rien que dans le Plan pluriannuel pour l'emploi, les mesures de flexibilité et d'encouragement au temps partiel vont, une fois de plus, ainsi que le souligne le Comité de liaison des femmes francophones, pénaliser avant tout les femmes, à qui les formes de travail atypiques sont de tout temps réservées, avec tous les effets pervers qu'elles entraînent sur leurs chances de promotion, sur leur salaire et, plus tard, sur leurs pensions.

En Belgique, 28 p.c. des femmes et moins de 4 p.c. des hommes en activité travaillent à temps partiel. L'enquête sur les forces de travail de l'INS de 1994 a démontré que, contrairement aux idées reçues, seulement 12,3 p.c. des femmes travaillant à temps partiel interrogées ne voulaient pas d'un travail à temps plein. Ce constat est bien éloigné des idées véhiculées dans les conversations tenues au café du Commerce!

Ne parlons pas de la mesure qui durcit encore l'application du trop fameux article 80 de l'arrêté royal du 25 novembre 1991, celui qui réserve aux seuls cohabitants — pour 85 p.c., des femmes — les allocations de chômage réduites et, dans certains cas, l'exclusion. Sur 21 230 exclusions du chômage en 1994, on dénombre 18 927 femmes; cela se passe de commentaires.

D'ici peu, attendons-nous à voir revenir dans la réforme des pensions, au nom de l'égalité, l'harmonisation du mode de calcul de la pension des hommes et des femmes, harmonisation qui diminuera encore le montant de la pension des femmes, déjà inférieure à celle des hommes d'environ 30 p.c. D'accord pour l'égalité dans le calcul de la pension, mais pas avant d'avoir réduit en amont toutes les autres inégalités qui, celles-là, discriminent les femmes.

J'évoquerai aussi les pays en développement où l'économie repose bien souvent sur les femmes: les hommes palabrent pendant qu'elles remontent l'eau de la rivière, mais combien de femmes participent à l'élaboration des projets de développement?

Non, monsieur le Président, il n'est pas inutile d'appeler chaque année le Gouvernement au rapport, pour vérifier la concordance entre les bonnes intentions qu'il a manifestées en signant la Déclaration de Pékin et ses œuvres. Après s'en être inspiré, qu'il suive les avis du Conseil de l'égalité des chances entre les hommes et les femmes, conseil consultatif fédéral qu'il a installé en 1993 et qui a déjà rendu, notamment sur la réforme des pensions, un avis très circonstancié dont je vous recommande la lecture. Que le Gouvernement sache aussi que notre nouveau comité d'avis au Sénat jouera son rôle avec beaucoup de vigilance. (*Applaudissements.*)

**De Voorzitter.** — Het woord is aan mevrouw Thijs.

**Mevrouw Thijs (CVP).** — Mijnheer de Voorzitter, dit wetsvoorstel is voor ons, zowel mannen als vrouwen, belangrijk. Ik betreur het dan ook dat hier geen man op het podium komt om het te ondersteunen.

Ik beperk mij tot het wetsvoorstel zelf, want binnen het nieuw opgerichte adviescomité voor gelijke kansen zullen zeker zeer veel thema's betreffende deze problematiek worden besproken.

De Vierde Wereldvrouwenconferentie heeft geleid tot een verklaring en een actieprogramma. Dit is een grote verdienste. Immers, bij het begin van de conferentie bevatte het voorgelegd ontwerp nog tal van discussiepunten. Men spreekt zelfs over 40 pct. van de tekst die nog ter discussie lag. Aan de goedkeuring van de verklaring en van het actieprogramma zijn trouwens moeilijke onderhandelingen voorafgegaan. Een grote delegatie vrouwen uit België heeft hieraan bijgedragen.

Gedurende meer dan een jaar werd de conferentie hier voorbereid. Ook al willen wij het anders, de ongelijkheid tussen mannen en vrouwen blijft, ook in ons land, groot, ondanks de vele inspanningen van de vrouwengroepen en beleidsverantwoordelijken. De voorbereiding was ook een gelegenheid om een balans op te maken van de situatie van de vrouwen in België. Dit was niet zo gemakkelijk, want er bestaan nog maar weinig statistische gegevens om de man-vrouw-verhouding op alle gebieden te ontleden, zeker op het vlak van de fiscaliteit, de sociale zekerheid, de kredietverlening en investeringen, het geweld en de criminaliteit. Daarom is het van zeer groot belang om nu in alle statistische gegevens de man-vrouw-verhouding op te nemen.

De weg is dus nog niet ten einde. De allergrootste uitdaging wordt het uitvoeren van het actieprogramma. Dit actieprogramma bindt de deelnemende Staten niet, maar het is de taak van een Staat om — ongeacht het politieke, economische of culturele bestel — de mensenrechten en alle fundamentele vrijheden te bevorderen en te beschermen. Naast de politieke bereidheid moet er natuurlijk ook de nodige financiële inzet zijn, want ook in ons land moet nog voldaan worden aan tal van voorwaarden om tot een gelijke behandeling van mannen en vrouwen te komen.

Er bestaat zeker al een positieve intentie op dat gebied, maar dit volstaat niet. Het is dus van het grootste belang dat we dit wetsvoorstel steunen, zodat in de toekomst niemand, noch de Regering, noch de minister of staatssecretaris bevoegd voor het Beleid van gelijke kansen, noch de minister of staatssecretaris van Ontwikkelingssamenwerking, zich zal kunnen verschuilen. Elk jaar zullen we hier een verslag van de Regering en specifieke verslagen van de bevoegde beleids mensen verwachten, zodat wij ons werk als parlementsleden grondig kunnen doen. (*Applaus.*)

**De Voorzitter.** — Daar niemand meer het woord vraagt in de algemene beraadslaging verklaar ik ze voor gesloten en bespreken wij de artikelen van het wetsvoorstel.

Plus personne ne demandant la parole dans la discussion générale, je la déclare close, et nous passons à l'examen des articles de la proposition de loi.

Artikel één luidt:

**Artikel 1.** Deze wet regelt een aangelegenheid als bedoeld in artikel 78 van de Grondwet.

**Article premier.** La présente loi règle une matière visée à l'article 78 de la Constitution.

— Aangenomen.

Adopté.

**Art. 2.** De Regering brengt aan de federale Kamers jaarlijks verslag uit over het beleid gevoerd overeenkomstig de doelstellingen van de vierde Wereldvrouwenconferentie die in september 1995 te Peking heeft plaatsgehad.

Bij de redactie van dit verslag wordt in de mate van het mogelijke rekening gehouden met de besluiten die werden geformuleerd door het Forum van de niet-gouvernementele organisaties, dat gelijktijdig met de Wereldvrouwenconferentie in China werd gehouden.

**Art. 2.** Le Gouvernement transmet annuellement aux Chambres fédérales un rapport sur la politique menée conformément aux objectifs de la quatrième Conférence mondiale sur les femmes tenue à Pékin en septembre 1995.

Il y a lieu de prendre en compte, dans la mesure du possible, dans ce rapport, les conclusions formulées par le Forum des organisations non gouvernementales, qui s'est tenu en Chine, en même temps que la Conférence mondiale sur les femmes.

— Aangenomen.

Adopté.

**Art. 3.** De minister of de staatssecretaris die bevoegd is voor het Beleid van gelijke kansen voor mannen en vrouwen, bezorgt de federale Kamers, eveneens jaarlijks, een specifiek verslag over zijn departement.

Dit verslag is een voortgangsnota en houdt een evaluatie in van de maatregelen die werden genomen.

**Art. 3.** Le ministre ou le secrétaire d'État qui a la Politique d'égalité des chances entre les hommes et les femmes dans ses attributions soumettra, également chaque année, aux Chambres fédérales, un rapport spécifique relatif à son département.

Ce rapport est une note portant sur le suivi et contient une évaluation des mesures qui ont été prises.

— Aangenomen.

Adopté.

**Art. 4.** De minister of de staatssecretaris die bevoegd is voor de Ontwikkelingssamenwerking, bezorgt de federale Kamers, eveneens jaarlijks, een specifiek verslag over zijn departement.

Dit verslag is een voortgangsnota en houdt een evaluatie in van de maatregelen die werden genomen.

**Art. 4.** Le ministre ou le secrétaire d'État qui a la Politique de la Coopération au Développement dans ses attributions soumettra, également chaque année, aux Chambres fédérales, un rapport spécifique relatif à son département.

Ce rapport est une note portant sur le suivi et contient une évaluation des mesures qui ont été prises.

— Aangenomen.

Adopté.

**Art. 5.** De eerste verslagen worden ingediend uiterlijk op 1 december 1996.

**Art. 5.** Les premiers rapports seront déposés au plus tard le 1<sup>er</sup> décembre 1996.

— Aangenomen.

Adopté.

**De Voorzitter.** — We stemmen later over het wetsvoorstel in zijn geheel.

Il sera procédé ultérieurement au vote sur l'ensemble de la proposition de loi.

DEMANDE D'EXPLICATIONS DE M. DE DECKER AU PREMIER MINISTRE SUR «LE VOTE MALENCONTREUX EXPRIMÉ PAR LA BELGIQUE À LA COMMISSION DES NATIONS UNIES SUR LA SÉCURITÉ INTERNATIONALE ET LE DÉSARMEMENT, À L'OCCASION DE L'EXAMEN DU PROJET DE RÉOLUTION RELATIF AUX ESSAIS NUCLÉAIRES»

VRAAG OM UITLEG VAN DE HEER DE DECKER AAN DE EERSTE MINISTER OVER «DE ONGELUKKIGE STEM DIE BELGIE HEEFT UITGEBRACHT IN DE COMMISSIE VAN DE VERENIGDE NATIES VOOR INTERNATIONALE VEILIGHEID EN ONTWAPENING, TER GELEGENHEID VAN HET ONDERZOEK VAN HET ONTWERP VAN RESOLUTIE OVER DE KERNPROEVEN»

**M. le Président.** — L'ordre du jour appelle la demande d'explications de M. De Decker au Premier ministre sur «le vote malencontreux exprimé par la Belgique à la Commission des

Nations unies sur la sécurité internationale et le désarmement, à l'occasion de l'examen du projet de résolution relatif aux essais nucléaires».

La parole est à M. De Decker.

**M. De Decker** (PRL-FDF). — Monsieur le Président, lors de la discussion de la proposition de résolution relative à la décision du gouvernement français de reprendre les essais nucléaires, proposition déposée devant le Sénat par notre collègue M. Anciaux, j'avais tenté, le 12 octobre dernier, de convaincre le Premier ministre, en mon nom et au nom de mon groupe politique, non seulement de la non-pertinence quant au fond de ce texte qui, selon nous, était également maladroit sur le plan de la politique étrangère de notre pays, mais aussi de son caractère injuste à l'égard de la France qui, en matière de dissuasion nucléaire, a toujours effectué le bon choix en refusant, notamment, la course aux armements et en basant sa politique dans ce domaine sur le double principe de la suffisance et de l'indépendance.

J'avais également insisté sur le fait que l'adoption de cette résolution était contraire aux intérêts de l'Europe, et donc de la Belgique, sur le plan de la sécurité et qu'elle serait également désastreuse quant au message que notre pays veut lancer à la veille de la Conférence intergouvernementale de 1996.

Malheureusement, je n'ai probablement pas été suffisamment éloquent, et vous ne m'avez pas suivi.

Je ne reviendrai pas aujourd'hui sur le fond du dossier relatif aux essais nucléaires. Je vous renvoie à cet égard à mon intervention du 12 octobre dernier.

Si vous le souhaitez, monsieur le Premier ministre, je peux vous en communiquer le texte. Il me paraissait néanmoins indispensable de vous demander des comptes quant au vote malencontreux exprimé par notre pays à la Commission des Nations unies sur la sécurité internationale et le désarmement, à l'occasion de l'examen du projet de résolution relatif aux essais nucléaires. En effet, vous avez décidé de condamner la France et, plus précisément, la décision du président Chirac de réaliser une dernière série d'essais nucléaires souterrains avant de ratifier le Traité d'interdiction complète des essais nucléaires.

Ce vote désastreux a — c'était prévisible — considérablement détérioré nos relations avec notre grand voisin, à tel point que votre rendez-vous prévu la semaine dernière avec le président Chirac et le Premier ministre Juppé a été annulé par le président de la République, qui a estimé que «les conditions ne s'y prêtaient pas».

L'heure est donc grave, monsieur le Premier ministre, dans la mesure où cet incident est l'un des plus sérieux que nous ayons connu avec la France depuis au moins vingt-cinq ans.

J'espère dès lors — et nous serons très attentifs à votre réponse — que vous trouverez les arguments fondamentaux qui justifient une attitude aussi déplaisante à l'égard d'un de nos plus fidèles alliés, second partenaire économique de la Belgique.

Monsieur le Premier ministre, à nos yeux, le vote émis par la Belgique aux Nations unies est avant tout inacceptable dans la mesure où il exprime un manque de solidarité européenne, ce qui est particulièrement grave dans le chef d'un État qui, comme le nôtre, est membre fondateur de l'Union de l'Europe occidentale, de l'OTAN et de l'Union européenne.

La Belgique a donc décidé de ne pas respecter la fameuse jurisprudence dite du «compromis de Luxembourg» qui consiste, pour les États membres de l'Union européenne, à ne pas s'opposer à un autre État membre de l'Union lorsque celui-ci évoque un intérêt national essentiel.

Le vote intervenu est donc désastreux au niveau de la solidarité nécessaire au sein des membres de l'Union européenne. Et à cet égard, il est particulièrement consternant que notre pays, avec ses partenaires du Benelux, ait choisi, en la circonstance, de rejoindre les trois nouveaux États membres de l'Union européenne qui, comme nous le savons, ont de grandes traditions de neutralité, et de nous démarquer au contraire du vote des grands États européens qui soit ont marqué leur solidarité totale avec la France, c'est le cas de la Grande-Bretagne, soit ont eu la courtoisie, et donc aussi la solidarité, de s'abstenir à l'occasion de ce vote, comme l'Allemagne, l'Espagne et, très courageusement, la Grèce.

Au niveau du message que notre pays veut donc lancer à la veille de la Conférence intergouvernementale, on peut dire que le résultat de l'attitude de notre pays et de notre Gouvernement est consternant. Nous apparaîtrons en effet désormais comme un pays en voie de mutation, à nouveau tenté par les thèses naturalistes et pacifistes. Nous apparaissions aussi, comme ce fut d'ailleurs déjà le cas à l'occasion de la restructuration de nos forces armées et de la suppression du service militaire, comme un pays qui participe à la «renationalisation» des questions de défense et de sécurité alors qu'au contraire, notre histoire devrait nous porter à être à la tête de ceux qui plaident pour une définition rapide d'un concept européen en matière de sécurité et de défense.

Je crains, monsieur le Premier ministre, que ce vote isole considérablement la Belgique et le Benelux, à la veille de la Conférence intergouvernementale, où l'on sait déjà combien il sera difficile aux petits pays de faire entendre leur voix et d'assurer leur représentation future au sein des instances communautaires.

Mais ce vote est d'autant plus stupide qu'il est gratuit. Pourquoi en effet décider de détériorer durablement nos relations avec la République française, alors que nous savons que le vote intervenu aux Nations unies n'aura aucune incidence sur un programme d'essais nucléaires souterrains qui, de surcroît, tire à sa fin ?

Comment peut-on être assez stupide pour abîmer nos relations avec la France, à l'occasion d'essais nucléaires dont nous savons tous qu'ils n'ont aucun effet sur l'environnement ?

Comment, enfin, peut-on abîmer nos relations avec un des nos grands voisins à propos d'essais nucléaires, alors que notre pays a toujours été à la pointe du nucléaire civil et que sur le plan militaire, comme je l'ai rappelé le 12 octobre dernier, il a toujours adhéré à la dissuasion nucléaire et accepté des missions nucléaires, ainsi que le déploiement d'armes nucléaires sur son propre territoire ? Comme vous le savez, il en est encore ainsi aujourd'hui.

Le 12 octobre dernier, ici même, je rappelais que la Belgique, en ratifiant la plate-forme sur les intérêts européens en matière de sécurité qui a été adoptée par les États de l'UEO à La Haye en 1987, avait confirmé sa solidarité avec une stratégie de dissuasion et de défense fondée sur une combinaison appropriée de forces nucléaire et conventionnelle dont l'élément nucléaire est le seul qui puisse confronter un agresseur éventuel à un risque inacceptable.

Je ne savais pas encore que le 14 novembre de cette année — voici quinze jours donc — notre pays ratifierait, par l'intermédiaire de M. Derycke, un document de l'UEO appelé « la sécurité européenne : une conception commune des 27 pays de l'UEO » et que, dans ce document, nous apporterions notre soutien total aux forces nucléaires française et britannique.

Monsieur le Premier ministre, je serais dès lors très heureux de vous entendre nous expliquer le pourquoi du caractère schizophrénique de notre diplomatie.

En effet, comment comprendre, d'une part, que, le 14 novembre, nos diplomates ratifiaient un texte à Madrid qui prévoit notamment que les Européens ont une responsabilité majeure en matière de défense tant sur le plan conventionnel que nucléaire et que les forces nucléaires indépendantes du Royaume-Uni et de la France, qui remplissent un rôle de dissuasion qui leur est propre, contribuent à la dissuasion et à la sécurité globale des alliés, et, d'autre part, que, le 16 novembre, nos diplomates votent aux Nations unies, à la commission du désarmement, le texte que l'on connaît ?

En vérité, monsieur le Premier ministre, lorsque l'on voit tout ce gâchis, l'on ne peut se dire qu'une chose, c'est que notre diplomatie est à l'image de la politique de notre Gouvernement, c'est-à-dire chaotique, improvisée et sans vision.

Ce qui est plus grave, monsieur le Premier ministre, c'est que votre diplomatie va à l'encontre des intérêts de la Belgique. Comme j'ai eu l'occasion de le rappeler à cette tribune, si, traditionnellement, notre pays a eu une influence internationale surproportionnée par rapport à sa démographie, à son territoire et à son poids économique, c'est parce que notre politique étrangère était articulée traditionnellement autour de trois piliers : une politique africaine active, une totale fidélité à nos alliances et à l'Europe et, enfin, de bonnes relations avec nos voisins au premier plan desquels la France et la Grande-Bretagne.

On sait ce qu'il est advenu de ces trois piliers depuis la composition de la majorité sociale-chrétienne/socialiste.

Nos relations avec l'Afrique centrale sont détruites. À force de réduire notre effort de défense, nous sommes devenus un passager clandestin de l'Alliance atlantique et de l'UEO.

Nous avons perdu toute vision d'une réelle politique européenne. Nous ne sommes d'ailleurs plus du tout un moteur de la construction européenne et il va de soi qu'avec des attitudes du type de celles que nous commentons aujourd'hui, notre influence, lorsqu'il s'agira de redéfinir les pourtours de la politique étrangère et de la sécurité commune, sera bien évidemment à peu près équivalente au néant.

D'ailleurs, monsieur le Premier ministre, ceci n'est pas fort étonnant dès lors que vous n'avez même pas cru utile de doter le Gouvernement belge d'un ministre, voire d'un secrétaire d'État aux Affaires européennes.

Enfin, avant d'abîmer nos relations avec la France, nous avons déjà considérablement abîmé nos relations avec la Grande-Bretagne à l'occasion de la guerre du Golfe.

Monsieur le Premier ministre, un homme doit être heureux de la politique étrangère suivie actuellement par la Belgique : notre collègue le sénateur Louis Tobback, président du SP.

Dans les années 80, alors que son parti était dans l'opposition, il plaidait déjà pour une politique neutraliste, pacifiste et anti-nucléaire. Il plaidait aussi pour une politique de rupture avec le Zaïre et avec nos anciennes colonies en général. S'il avait été au pouvoir à l'époque, la Belgique n'aurait jamais déployé les missiles de croisière comme l'avait décidé l'Alliance atlantique, tandis que Brejnev et Gromyko auraient sablé le champagne.

Combien de temps, monsieur le Premier ministre, allez-vous vous laisser mener par le bout du nez par le *Socialistische partij* en matière de politique étrangère ?

Monsieur le Premier ministre, le vote qui est intervenu à New York l'a été au sein de la Commission des Nations unies sur la sécurité internationale et le désarmement.

La résolution en cause devra donc encore être examinée en séance plénière de l'Assemblée des Nations unies.

Comme vous le savez, monsieur le Premier ministre, la république italienne, qui elle aussi a fait l'objet des foudres de Paris, envisage pour le moment l'hypothèse où elle adapterait son vote en vue de l'Assemblée générale, laissant sous-entendre qu'elle pourrait à cette occasion s'abstenir.

Monsieur le Premier ministre, permettez-moi d'attirer votre attention sur le fait que la Belgique ne peut pas continuer à avoir une politique schizophrénique en matière nucléaire. Nous ne pouvons pas continuer, comme je l'ai souligné, à critiquer les derniers essais nucléaires français et dans le même temps ratifier à l'OTAN, à l'UEO notre participation, notre soutien, au principe de la dissuasion nucléaire. Jusqu'à présent, il n'y a pas d'armes nucléaires sans essais.

Par ailleurs, monsieur le Premier ministre, il me semble essentiel de souligner les efforts que la République française a déployés ces dernières semaines pour mieux faire comprendre sa décision.

Je veux parler notamment de la visite qu'un groupe de collègues parlementaires français ont rendue à la commission des Affaires étrangères de la Chambre et du Sénat.

Enfin, monsieur le Premier ministre, il est essentiel de souligner l'offre, je dirais historique, du gouvernement français qui, pour la première fois, a proposé de soumettre sa force de frappe et sa politique de dissuasion à un débat à l'échelon européen qui permettrait de faire évoluer les esprits quant à la définition d'un concept de dissuasion minimale européenne.

Je pense dès lors, monsieur le Premier ministre, qu'il conviendrait — eu égard à ces éléments essentiels et à ces considérations nouvelles — que vous fassiez évoluer notre attitude dans le sillage de celle qu'a choisi de suivre la république fédérale d'Allemagne qui, malgré une opinion publique beaucoup plus hostile à l'armement nucléaire, a eu le courage de s'abstenir.

Il fut un temps, monsieur le Premier ministre, où la France et l'Allemagne soutenaient votre candidature à la présidence de la Commission de l'Union européenne. La politique étrangère de

notre pays étant constitutionnellement définie par le Roi — et donc par le Gouvernement —, il me semble hautement souhaitable que celui-ci prenne en cette affaire ses responsabilités en tenant compte des intérêts supérieurs de l'État. (*Applaudissements.*)

**De Voorzitter.** — Het woord is aan de heer Hostekint.

**De heer Hostekint (SP).** — Mijnheer de Voorzitter, ik dank collega De Decker voor het compliment aan de SP. De SP vertegenwoordigt in Vlaanderen 20 pct. van de stemmen, maar volgens hem wordt het buitenlands beleid van ons land bepaald door deze kleine partij. Onze socialistische ministers en meer bepaald onze minister van Buitenlandse Zaken doen hun werk dus zeer goed.

In de vorige vergadering van de Commissie van de Verenigde Naties voor internationale veiligheid en ontwapening heeft België inderdaad resolutie L 3 goedgekeurd en volgens ons terecht. Deze resolutie betreft alle nucleaire testen en roept de leden op alle kernproeven onverwijld te staken. De houding van de Belgische Regering ter zake is trouwens reeds geruime tijd bekend. De Regering heeft immers in het verleden reeds herhaaldelijk gesteld dat kernproeven achterhaald en zelfs niet meer te verantwoorden zijn, gezien de veranderende internationale context. De Belgische Regering heeft de jongste jaren steeds consequent haar afkeuring voor alle kernproeven, niet alleen Franse, maar ook Chinese, laten blijken.

Collega De Decker verwijt de Belgische Regering drie zaken. Ten eerste zou de Regering het Akkoord van Luxemburg, dat hij beschouwt als een jurisprudentie, niet respecteren. Ten tweede zou de Regering de goede relaties met Frankrijk in het gedrang brengen wegens interne politieke redenen. Hiermee doet de Regering, volgens collega De Decker, afbreuk aan de Europese solidariteit. Ten derde vindt hij de houding van de Regering in de Verenigde Naties hypocriet.

Ik wil elk van de verwijten weerleggen. Ik hoef een Europaspécialist als senator De Decker niet te zeggen dat het Akkoord van Luxemburg dateert van 1966 en dat het tot stand kwam omwille van de lege-stoelpolitiek van de toenmalige Franse president De Gaulle. Die was er tegen gekant dat beslissingen in de Europese Ministerraad bij gewone meerderheid werden genomen. Om die houding kracht bij te zetten bleef Frankrijk gedurende zes maanden afwezig van de vergaderingen van de Europese Gemeenschap, meer bepaald van de Ministerraad. De andere lidstaten zijn uiteindelijk gezwicht voor de Franse druk. Het Akkoord van Luxemburg bepaalt dat, wanneer gewichtige belangen van een van de lidstaten in het geding zijn, de leden van de Raad zullen trachten om binnen een redelijke termijn een voor allen aanvaardbare oplossing te vinden met respect voor de wederzijdse belangen en de belangen van de Gemeenschap.

Volgens de heer De Decker is dat een Europese jurisprudentie. Volgens ons is het echter een politiek akkoord zonder enige bindende kracht. In de praktijk werd het akkoord wel degelijk toegepast. Gedurende decennia werden alle beslissingen van de Raad op basis van de unanimiteit genomen. Volgens ons was de regel van de eenstemmigheid een rem op de ontwikkeling van de Europese Gemeenschap. Pas met de aanvaarding van de Europese Akte werd afgeweken van die unanimiteitsregel. Voor bepaalde beslissingen aanvaardde men en paste men de regel van gekwalificeerde meerderheid toe in de praktijk.

Het Akkoord van Luxemburg was dus een louter politiek akkoord. Het werd trouwens fel gecontesteerd. Het was in strijd met de tendens naar meerderheidsbeslissingen en met de tendens naar het streven naar een federaal Europa.

Een tweede verwijt van collega De Decker is dat de wijze waarop België heeft gestemd eigenlijk een aantasting zou zijn van de Europese solidariteit.

Men kan de bal evengoed terugkaatsen naar Frankrijk. Wanneer de Franse president besliste om de kernproeven te hervatten heeft hij op geen enkel ogenblik de andere lidstaten van de Europese Unie geconsulteerd. Men kan dus evengoed zeggen dat de eenzijdige beslissing van Frankrijk tot hervatting van de kernproeven een nog grotere aantasting is van de Europese solidariteit.

Een derde verwijt van de heer De Decker is de hypocrisie van de Belgische Regering. Ik meen dat hier sprake is van hypocrisie, want — ik heb het reeds gezegd — de Belgische Regering heeft reeds eerder geprotesteerd tegen de hervatting van de kernproeven.

Het document van Madrid waar de heer De Decker naar verwijst, geeft een loutere herhaling van eerdere NAVO- en WEU-teksten over de rol van de Franse en de Britse kernwapens in de verdediging van Europa. Het is niet omdat men erkent dat er op het ogenblik nog nucleaire wapens nodig zijn, dat dit betekent dat men de kernproeven moet goedkeuren.

De Franse PS stelt trouwens niet de *force de frappe* in vraag, maar wel de herneming van de kernproeven.

In de tekst van Madrid staat er een hoofdstuk over het non-proliferatieverdrag. Men vraagt terughoudendheid van de nucleaire Staten inzake het houden van kernproeven. Ook in het document van Madrid wordt dus gepleit voor het afschaffen van kernwapens.

De Belgische Regering heeft de resolutie in de Verenigde Naties gesteund en zij heeft consequent het beleid voortgezet dat enkele jaren geleden een aanvang nam, met name een consequente veroordeling van kernproeven. Of zij nu gedaan worden door Frankrijk of door de Chinese Volksrepubliek, de kernproeven werden steeds veroordeeld.

**M. le Président.** — La parole est à Mme Lizin.

**Mme Lizin (PS).** — Monsieur le Président, s'il n'est pas question ici de formuler des regrets ou des félicitations sur une position prise — et qui, de façon tout à fait normale, n'avait pas fait l'objet d'une concertation avec le Sénat — le sujet est d'une telle importance qu'il mérite à mon sens l'approfondissement.

Dès lors, monsieur le Premier ministre, ne déduisez pas des propos tenus par M. Hostekint que nous n'attendons pas vos réponses avec intérêt.

Si la position traditionnelle, diplomatique et classique — en d'autres termes, celle du département, position que j'aurais personnellement privilégiée — était à l'évidence l'abstention, c'est le choix du Gouvernement — et de lui seul — que d'oser et d'assumer. Vous l'avez fait avec votre charme habituel, monsieur le Premier ministre. (*Sourires.*)

J'ajoute et je répète l'importance de l'établissement de relations constructives avec la France. Elles ne peuvent souffrir aucune faiblesse. Elles doivent au contraire être très nombreuses et quotidiennes.

Vous n'ignorez pas que plusieurs ouvrages sont sur le métier. Nous essayons d'élaborer un pilier «défense» dans le cadre du Traité de Maastricht. Nous tentons également de dessiner l'avenir de l'UEO. Nous avons déjà pu mesurer l'importance et le développement des manœuvres de l'Eurocorps, notamment à Arlon, avec l'opération Pegasus. La collaboration avec l'armée française dans de telles situations est exemplaire et se déroule d'une façon magistrale. La France prendra le commandement de ces opérations d'Eurocorps dès janvier. Nous devons agir sur le plan international pour encadrer et développer ces pratiques qui nous mettent en liens quotidiens avec l'armée française.

Dès lors, monsieur le Premier ministre, oubliant l'incident, pouvez-vous tracer ici les perspectives d'avenir de nos relations avec la France en matière de défense? (*Applaudissements.*)

**De Voorzitter.** — Het woord is aan de heer Anciaux.

**De heer Anciaux (VU).** — Mijnheer de Voorzitter, ik was blij toen ik op 17 november vernam dat de Franse president Chirac zijn afspraak met Eerste minister Dehaene had geannuleerd en toen ik de Eerste minister voor de televisiecamera's hoorde verklaren dat de Franse president zich niet te bemoeien had met de besluitvorming in België. Het verheugde mij inderdaad dat de Belgische Regering in de UNO de Franse kernproeven had veroordeeld. Nochtans had ik beter moeten weten. Ook in dit dossier is de Regering demagogisch opgetreden. Terecht heeft de heer De Decker erop gewezen dat amper twee dagen voor de stoere Bel-



gische beslissing in de UNO onze Regering in Madrid, in het kader van de Westeuropese Unie, samen met andere regeringen de verklaring heeft ondertekend waarin het belang wordt benadrukt van de nucleaire machten van Frankrijk en Groot-Brittannië in de Europese defensiepolitiek.

Mijnheer de Eerste minister, tot mijn ontgoocheling moet ik vaststellen — en ik hoop dat het de laatste keer is — dat de Regering op tal van punten demagogisch handelt. Ook voor dit dossier was dit het geval. Hoe kan men nu op 14 november in Madrid een verklaring ondertekenen die de nucleaire kracht en de afschrikingspolitiek van Frankrijk als een essentieel onderdeel van de Europese bewapening ondersteunt en twee dagen later de Franse kernproeven aanvallet?

Mijnheer de Eerste minister, naast uw economisch en sociaal beleid blijkt nu ook uw buitenlands beleid een non-beleid. (Applaus.)

**M. le Président.** — La parole est au Premier ministre.

**M. Dehaene,** Premier ministre. — Monsieur le Président, la première phrase de l'intervention de M. De Decker contenait l'essentiel de ma réponse: «Je n'ai pas pu convaincre le Sénat.» En outre, je ne distingue aucune différence entre les résolutions adoptées respectivement par la Chambre, par le Sénat ou par les Nations unies.

Le désappointement de M. De Decker est compréhensible. Néanmoins, la résolution en question, parfaitement conforme aux prises de position du Gouvernement lors des essais nucléaires chinois puis français, a été approuvée par une majorité de sénateurs. Il est naturel pour le Gouvernement de prendre cet élément en considération lorsqu'il est amené à se prononcer sur un sujet identique à l'échelon international. Je constate que le contenu et la forme de la résolution prise par les Nations unies recoupe avec un parallélisme frappant les positions arrêtées par notre pays. Donc, la première critique de M. De Decker est sans fondement, sauf à considérer désormais comme nulles et non avenues les résolutions votées au Sénat. On me dit généralement dépourvu de réflexes parlementaires. Aujourd'hui, il semble qu'en ce domaine, je n'en sois pas dépourvu et qu'en outre, je détiens l'avantage sur M. De Decker.

J'en arrive à présent à la position adoptée par la Belgique au sein de l'Union européenne. Le compromis de Luxembourg invoqué par M. De Decker sort du cadre de ce débat, d'autant qu'il ne coïncide en aucune manière avec notre vision de l'Union européenne.

Selon moi, les prises de position doivent tenir compte d'une solidarité à l'échelon européen, mais par rapport à des décisions concertées. Or, en l'occurrence, je suis confronté à une décision vis-à-vis de laquelle on me demande de faire preuve a posteriori de solidarité, en l'absence de concertation. Ce n'est pas ainsi que je conçois l'action commune sur le plan européen.

En outre, si nous voulons aboutir à une prise de position européenne, il est peut-être également indiqué d'organiser une concertation à l'échelon des ministres, de recourir aux différents canaux européens, et non de considérer cette position comme une évidence et d'exprimer celle-ci de façon telle que le discours frise l'arrogance.

Par ailleurs, j'utiliserai le troisième argument avancé par M. De Decker pour franchir un pas supplémentaire en termes de politique de défense. Je ne vois aucune contradiction dans le chef de l'Union européenne par rapport aux prises de position auxquelles il a fait référence. En effet, il existe une différence assez importante entre le discours sur les armes nucléaires, leur rôle futur, et celui sur les essais nucléaires.

Par rapport aux essais, nous avons toujours craint — c'est d'ailleurs encore le cas — que ceux-ci ne soient utilisés par d'autres pour freiner l'objectif commun. Finalement, la décision française a peut-être eu, dans une certaine mesure, un effet positif puisque tous les États de l'Union européenne acceptent maintenant de signer le traité interdisant tous les essais, de quelque type

d'arme nucléaire que ce soit. Il s'agit, à mon sens, de l'élément essentiel du dossier: l'espoir d'obtenir, au cours du premier semestre 1996, la signature d'un tel traité par le plus grand nombre possible de pays.

Le rapport de la réunion de Madrid contient une prise de position à l'égard des armes nucléaires française et anglaise de même que vis-à-vis du traité de non-prolifération. Dans ce rapport se trouve également un texte mentionnant: «*The nuclear weapon states should be exorcised or most restrained.*» Cela signifie qu'il convient d'arrêter les essais nucléaires afin de ne pas compromettre la signature du traité susmentionné.

Ik kan de kritiek van de heer Anciaux eigenlijk helemaal niet begrijpen. Voor mij is er een essentieel onderscheid tussen het huidige debat over de actuele kernproeven en het toekomstige debat enerzijds over het verbod van kernproeven en over de vermindering en eventueel de verdwijning van kernwapens en anderzijds over de plaats van die wapens in het vredesproces, tenminste zolang zij nog bestaan en voorhanden zijn.

Je voudrais maintenant dire quelques mots à propos de notre optique en matière de défense européenne. La Belgique a toujours été favorable à une conception globale d'une politique étrangère et de défense commune. Nous nous sommes toujours inscrits dans la ligne du Traité de Maastricht, qui ouvre la voie à la transformation de l'Union européenne en un pilier de défense de cette dernière.

Je rappelle qu'une des raisons pour lesquelles nous avons prévu la Conférence intergouvernementale en 1996 est précisément le fait que le Traité de l'Union européenne se terminera en 1998 et que nous avons voulu nous inscrire dans la perspective de l'Union de l'Europe occidentale au moment du renouvellement de ce traité. Certains semblent avoir oublié ce lien, mais ceux qui connaissent l'histoire du Traité de Maastricht savent qu'il existe. Bien qu'il ne soit pas réaliste de vouloir la concrétiser lors de la prochaine conférence intergouvernementale, je considère cependant que pour la Belgique, l'option optimale, que nous avons d'ailleurs reprise dans notre note de politique générale, est celle qui aboutit à la fusion de l'Union européenne et de l'Union de l'Europe occidentale.

Pendant, même si nous accomplissons des progrès dans ce sens, je n'ai aucune illusion quant à la possibilité d'atteindre cet objectif lors de ladite conférence intergouvernementale. Je suis toutefois persuadé que nous pourrions à ce moment créer des liens plus étroits et jeter des ponts entre les deux unions.

Je tiens à ajouter à l'intention de ceux qui ont fait référence à la Conférence de Madrid que si, à mon sens, l'option optimale est la fusion, le *second best* est une Union de l'Europe occidentale qui soit au service de l'Union européenne et de sa politique étrangère commune. Je suis suffisamment réaliste pour savoir que ce second pilier de la politique étrangère et de défense commune conserve, au stade actuel, une base largement intergouvernementale.

J'ajoute, à l'intention de M. De Decker, que nous avons une conception plutôt communautaire de cette problématique. Si nous pouvions procéder à des avancées plus nettes et si les choix, notamment français, étaient plus clairement orientés vers une réelle défense commune, le débat serait simplifié.

Pour ce qui concerne la question nucléaire, il est clair qu'il existe une différence sensible entre un élément nucléaire européen et un tel élément dont la clef reste nationale.

J'accepte difficilement la déclaration de M. De Decker affirmant que nous ne nous engageons pas dans une voie de défense européenne. Mme Lizin a déjà fourni un élément de réponse et je rappelle que la Belgique a été parmi les premiers pays à marquer leur accord sur un engagement dans l'Eurocorps.

Pendant — nous l'avions précisé —, cet engagement ne pouvait être réalisé qu'à la condition que cet Eurocorps soit clairement intégré dans le cadre de l'Union européenne et de l'OTAN et qu'il ne constitue pas une troisième organisation distincte. Selon nous, c'est uniquement de cette façon que notre engagement

deviendra un élément dynamique d'intégration européenne et, de ce point de vue, nous avons toujours été conséquents en la matière.

Samenvattend antwoord ik dat het incident dat heeft plaatsgehad vooral niet mag worden overdreven. Ten tweede moeten sommigen er eens goed en duidelijk aan herinnerd worden dat een gemeenschappelijke opstelling van de Europese Unie ook gemeenschappelijk overleg veronderstelt, zowel voor initiatieven als voor stellingnamen. Ten derde, zodra duidelijk werd dat een gemeenschappelijke houding van de Europese Unie in de Verenigde Naties niet mogelijk was, was het belangrijkste motief voor de door ons ingenomen houding, de tolk te zijn van de opstelling die in het Belgisch Parlement was aangenomen. Wij zijn immers van oordeel dat de Regering op een forum als de Verenigde Naties in de eerste plaats moet verdedigen wat hier in het Parlement leeft. *(Applaus.)*

**M. le Président.** — La parole est à M. De Decker.

**M. De Decker** (PRL-FDF). — Monsieur le Président, tout d'abord, je voudrais annoncer une excellente nouvelle à mes collègues: le Premier ministre vient de nous apprendre que, dorénavant, le Sénat pourra fixer la politique étrangère de la Belgique. Il a choisi comme stratégie de défense de se réfugier derrière notre assemblée, derrière le Parlement. Nous en sommes très fiers.

Nous vous en remercions, monsieur le Premier ministre. Nous en prenons acte et ne manquerons pas de faire usage de cette information. J'aurai certainement l'occasion de vous rappeler cela dans le cadre d'autres dossiers internationaux qui nous seront soumis dans les prochains mois.

J'espère que vous aurez autant de considération pour l'opinion du Parlement en d'autres circonstances, monsieur le Premier ministre!

**M. Dehaene**, Premier ministre. — Je suis un pragmatique!

**M. De Decker** (PRL-FDF). — D'ordinaire, vous êtes un pragmatique réaliste, mais, dans le cas présent, vous avez été un pragmatique distrait. Vous avez oublié — et c'est une faiblesse de la part d'un chef de Gouvernement — de tenir compte de l'ensemble de la problématique et des intérêts du pays.

Lorsque la Constitution stipule que c'est le Roi qui fixe la politique étrangère, c'est précisément parce que celui-ci est le mieux placé pour juger les faits, les responsabilités, les intérêts et les opinions de toutes les composantes de la société belge.

Monsieur le Premier ministre, vous auriez dû tenir compte d'autres intérêts et vous le savez certainement bien. D'ailleurs, en vous écoutant, j'ai constaté que vous étiez profondément embarrassé. Je vous ai rarement vu dans un tel embarras à l'occasion d'une réponse à une interpellation parlementaire. Cela prouve peut-être que la sagesse commence à resurgir dans votre esprit et que, dorénavant, votre Gouvernement aura davantage de respect pour les conseils qui vous ont certainement été donnés, ainsi qu'à votre ministre des Affaires étrangères, par le département des Affaires étrangères. Celui-ci vous aura certainement rappelé l'importance de la solidarité européenne et du compromis de Luxembourg, et j'en viens ainsi à votre deuxième argument. M. Hostekint semblait parler au nom du SP ou de M. Derycke, lequel aurait ainsi un secrétaire parlementaire, ce dont je me réjouis. Je voudrais donc lui répondre, ainsi qu'à vous, concernant ce compromis de Luxembourg. Sur ce point, votre réponse, monsieur le Premier ministre, est très faible.

En ce qui concerne M. Hostekint, mépriser ce compromis à ce point en disant qu'il s'agit d'un accord politique consiste à prendre une responsabilité politique majeure et excessivement dangereuse dans la poursuite de la vie politique et de la construction européenne. En effet, demain, la Belgique peut aussi se trouver dans une situation où nous évoquerions un intérêt national. Cela s'est d'ailleurs déjà produit et je crois que nous avons été entendus.

Lorsque vous dites, monsieur le Premier ministre, qu'une position telle que la vôtre ne peut être adoptée que sur des faits concertés en commun, je tiens à vous rappeler un précédent historique

récent qui concerne la Grèce. Lorsque celle-ci a unilatéralement organisé le blocus de la Macédoine, elle a, en même temps, évoqué l'intérêt national majeur au sein de l'Union européenne, alors que les pays membres de l'Union voulaient reconnaître la Macédoine.

**M. Dehaene**, Premier ministre. — Je voudrais attirer votre attention sur un point, monsieur De Decker. Vous appliquez l'article 100 de façon erronée. Celui-ci n'intervient que pour des prises de décisions internes à la Communauté. Or, il ne s'agit pas de telles décisions dans le cas présent.

**M. De Decker** (PRL-FDF). — Il est vrai que cet article est d'application pour ce qui concerne la vie interne à l'Union européenne. Mais, lorsqu'un vote doit être exprimé aux Nations unies et qu'il revêt une telle importance pour un État membre, je crois qu'il convient d'avoir l'élégance d'écouter les arguments de ce pays avec considération, sans le mépris dont vous avez fait preuve.

*M. Moens, vice-président, prend la présidence de l'assemblée*

**M. Dehaene**, Premier ministre. — Les arguments qui concernent la vie interne de l'Union européenne ne peuvent jouer qu'à l'intérieur de celle-ci.

**M. De Decker** (PRL-FDF). — Peut-être expliquez vous ainsi les votes différents émis à Madrid et à New York? Vous adoptez une position hyperlégaliste en ne voulant appliquer la jurisprudence de Luxembourg qu'au sein de l'Union européenne.

**M. Dehaene**, Premier ministre. — Cette prise de position était occasionnelle et a été adoptée pour débloquer un problème qui se posait à ce moment avec la France. Ce n'est pas une attitude particulièrement adéquate dans l'ensemble des mécanismes européens. Il ne faut donc y recourir que de façon très restreinte et uniquement pour des prises de décisions communautaires.

**M. De Decker** (PRL-FDF). — Votre interprétation est limitative et vous évitez de vous mettre dans la peau de votre partenaire.

**M. Dehaene**, Premier ministre. — Vous n'estimez tout de même pas que l'application de l'article 100 est essentielle dans la construction européenne, ou alors nous avons des conceptions tout à fait différentes sur ce sujet!

**M. De Decker** (PRL-FDF). — Je veux simplement vous dire qu'un certain nombre de pays voisins sont des partenaires privilégiés et essentiels. Notre deuxième partenaire économique et voisin du sud a pris une décision dont l'importance a d'ailleurs été considérablement gonflée par les médias. Votre rôle aurait dû être celui de médiateur et de temporisateur par rapport à certains arguments qui ont été utilisés.

D'un point de vue légal, vous avez raison de dire que ce principe ne peut s'appliquer qu'au sein des procédures européennes. Vous pourriez pourtant essayer de comprendre la position d'un pays voisin allié qui se trouve dans cette situation. Que penseriez-vous de ce genre de réponse si vous évoquiez au nom de la Belgique l'intérêt national supérieur? Je crois que vous seriez déçu de l'attitude des membres de votre « club » principal, à savoir l'Union européenne. Je n'irai pas plus loin dans cette argumentation puisqu'on peut lui opposer l'application stricte du droit public international.

**M. le Président.** — Pourriez-vous conclure, monsieur De Decker?

**M. De Decker** (PRL-FDF). — J'aurais terminé depuis longtemps mais M. le Premier ministre m'interrompt fréquemment.

**M. Dehaene**, Premier ministre. — J'ajouterais seulement un point, monsieur le Président. Pour autant que je sache, la France n'a jamais invoqué cet article.

**M. De Decker** (PRL-FDF). — Cet élément explique pourtant l'abstention de la Grèce qui a tenu à rendre la politesse dont elle avait bénéficié. Ce pays a eu une attitude exemplaire au niveau européen, en la circonstance.

**M. Dehaene**, Premier ministre. — Je suppose que vous n'irez pas jusqu'à dire que la Grèce est un modèle européen.

**M. De Decker** (PRL-FDF). — En tout cas, notre pays ne l'est plus, c'est certain.

Vous avez utilisé l'argument selon lequel il n'y aurait pas de contradiction entre le vote de Madrid et le vote de New York. Je vous demande d'en finir avec la schizophrénie. Jusqu'il y a deux ou trois ans, il n'y avait pas d'armes nucléaires sans essais nucléaires. L'évolution en ce domaine a été considérable, depuis le temps où ils avaient lieu en atmosphère au-dessus du désert algérien pour les Français, puis au-dessus de l'atoll de Mururoa en atmosphère. Aujourd'hui, ils sont pratiqués à mille mètres sous la mer. À présent, on va vers la simulation. Comme vous le savez, sur les six essais prévus, quatre y sont liés. La France, qui a d'ailleurs utilisé cette argumentation, a introduit précisément ces essais pour passer à la simulation.

Vous avez évoqué les arguments que j'ai utilisés en votre faveur. Vous-même m'avez donné un argument allant dans le sens de ma démarche.

**M. le Président**. — Monsieur De Decker, je vous prie de conclure. Vous utilisez le double du temps qui vous est imparti.

**M. De Decker** (PRL-FDF). — J'en conviens, mais la moitié de ce temps a été utilisé par le Premier ministre.

Je voudrais simplement attirer l'attention sur le fait que la France, à travers ses essais, a imposé aux États-Unis et à l'URSS l'interdiction complète des essais y compris ceux de faible amplitude que les Américains et les Russes auraient bien voulu poursuivre. Vous auriez pu utiliser cet argument pour aller vers l'abstention.

Je ne relancerai pas le débat sur votre définition de l'UEO et de la défense européenne. Nous aurons l'occasion d'y revenir.

Nous avons demandé aux trois pays qui viennent de rejoindre l'Union d'accepter tout l'acquis communautaire, y compris la plate-forme de La Haye. La Suède, la Finlande et l'Autriche ont voté contre la France mais nous les avons rejoints, et c'est un précédent dans les votes européens. C'est une dérive de la politique étrangère de notre pays et je le regrette.

Monsieur le Premier ministre, pour terminer, je plaiderai à nouveau pour que vous réfléchissiez encore à la position à adopter. Vous aurez pu constater cet après-midi que votre majorité est beaucoup moins monolithique que vous le pensiez: j'ai bien entendu Mme Lizin qui aurait préféré l'abstention. Ne croyez pas que le Sénat, dans sa majorité disciplinée, est totalement homogène. Je vous demande, avant l'Assemblée générale, de revoir votre position et d'envisager d'émettre lors du vote en séance plénière un vote d'abstention comme l'a fait l'Allemagne. (*Applaudissements.*)

**M. le Président**. — En conclusion de la demande d'explications j'ai reçu deux motions.

La première émane de Mme Mayence et de MM. Desmedt et Foret et est ainsi rédigée:

«Le Sénat,

Ayant entendu la demande d'explications du sénateur De Decker adressée au Premier ministre Jean-Luc Dehaene sur le vote malencontreux exprimé par la Belgique à la Commission des Nations unies sur la sécurité internationale et le désarmement, à l'occasion de l'examen du projet de résolution relatif aux essais nucléaires et la réponse du Premier ministre,

Invite le Gouvernement à réexaminer son attitude avant le vote en séance plénière au regard:

— Des efforts développés par la France en vue de mieux faire comprendre sa décision;

— Des offres faites par la France d'entamer une concertation européenne sur le thème de la dissuasion nucléaire;

— De l'attitude adoptée par la Belgique à l'occasion de l'adoption par le Conseil des ministres de l'UEO, qui s'est réuni à Madrid le 14 novembre dernier, du document intitulé «La Sécurité européenne: une conception commune des 27 pays de l'UEO»;

— Des intérêts supérieurs de la Belgique et des bonnes relations qu'il convient d'entretenir avec la France au sein de l'Union européenne.»

La seconde, déposée par Mme Lizin, M. Hostekint, Mmes de Bethune et Willame, est rédigée comme suit:

«Le Sénat,

Ayant entendu la demande d'explications de M. De Decker et la réponse du Premier ministre,

Passé à l'ordre du jour.»

«De Senaat,

Gehoord de vraag om uitleg van de heer De Decker en het antwoord van de Eerste minister,

Gaat over tot de orde van de dag.»

Nous procéderons ultérieurement au vote sur la motion pure et simple, qui bénéficie de la priorité.

Wij stemmen later over de gewone motie, die de voorrang heeft.

L'incident est clos.

Het incident is gesloten.

VRAAG OM UITLEG VAN DE HEER GOOVAERTS AAN DE VICE-EERSTE MINISTER EN MINISTER VAN FINANCIEN EN BUITENLANDSE HANDEL OVER «DE UITGIFTE VAN DE ZOGENAAMDE LENING 'PHILIPPE XVII'»

VRAAG OM UITLEG VAN DE HEER COENE AAN DE VICE-EERSTE MINISTER EN MINISTER VAN FINANCIEN EN BUITENLANDSE HANDEL OVER «DE VASTSTELLING VAN DE MODALITEITEN VAN DE JONGSTE STAATSLENING»

DEMANDE D'EXPLICATIONS DE M. GOOVAERTS AU VICE-PREMIER MINISTRE ET MINISTRE DES FINANCES ET DU COMMERCE EXTÉRIEUR SUR «L'ÉMISSION DE L'EMPRUNT DIT 'PHILIPPE XVII'»

DEMANDE D'EXPLICATIONS DE M. COENE AU VICE-PREMIER MINISTRE ET MINISTRE DES FINANCES ET DU COMMERCE EXTÉRIEUR SUR «LA FIXATION DES MODALITÉS DU DERNIER EMPRUNT D'ÉTAT»

**De Voorzitter**. — Aan de orde is de vraag om uitleg van de heer Goovaerts aan de Vice-Eerste minister en minister van Financiën en Buitenlandse Handel over «de uitgifte van de zogenaamde lening 'Philippe XVII'». Ik stel voor ze samen te behandelen met de vraag om uitleg van de heer Coene over «de vaststelling van de modaliteiten van de jongste staatslening» eveneens gericht tot de Vice-Eerste minister en minister van Financiën en Buitenlandse Handel. (*Instemming.*)

**De Voorzitter**. — Het woord is aan de heer Goovaerts.

**De heer Goovaerts** (VLD). — Mijnheer de Voorzitter, tussen 14 en 20 november werd een zogenaamde volkslening de «Philippe XVII» gelanceerd. Deze volkslening over 3, 6 en 9 jaar zou in de laatste twee perioden van 3 jaar minstens 6,75 en 7 pct. rente opbrengen. Deze rente zou naar boven worden aangepast als de marktrente op 3 jaar, weergegeven door de rente op de driejarige OLO's, hoger ligt.

Aangezien het eigenlijk gaat over drie leningen van ieder drie jaar die elkaar opvolgen is 1998 een sleuteljaar. Inderdaad, in 1998 komen belangrijke wijzigingen in het Europese muntstelsel in voege. Vermits de interesten op deze lening na 3 en 6 jaar op minstens 6,75 en 7 pct. wordt gebracht, is het natuurlijk interessant ze op te kopen. Bij de definitieve vastlegging van de pariteiten

— als de EMU er werkelijk zou komen — is het dus van groot belang tegen een naar boven toe fluctuerende interestvoet aan te kopen en tevens een call-optie te nemen, dit is een optie om de lening te verlengen vooral na de eerste drie jaar. Die optie heeft natuurlijk waarde, en daar gaat het om.

Wij hebben vastgesteld dat een aantal institutionele kopers massaal hun lineaire obligaties verkochten, want de Staat betaalde eigenlijk minstens een half procent te veel wat op de 460 miljard opbrengst van deze lening een bedrag van 2 tot 3 miljard frank betekent.

De lening in kwestie werd inderdaad reeds na twee dagen afgesloten met een opbrengst van 460 miljard waarvan 150 miljard voor rekening is van de institutionele aankopers. De kleine spaarders — alhoewel men deze lening een volkslening noemt — konden nog wel intekenen, maar kwamen eigenlijk in concurrentie met de banken, met de institutionele investeerders, kortom met hun eigen geld.

Het absolute rekord van de opbrengst van deze lening staat in een schril contrast met de opbrengsten van vorige leningen. Zo werd vorig jaar in twee schijven 248 miljard gehaald.

De prijszetting van deze lening gebeurde op een onzorgvuldige wijze, wat een aantal belangrijke gevolgen had.

Een eerste gevolg is dat de kleine belegger — aan wie men vaak verwijt dat hij te veel spaart — werd uitgerangeerd en eigenlijk bedrogen, want hij had ook wel een voordeeltje verdiend. De winst op de operatie ging naar de institutionele investeerders die opkochten vanuit Londen. De rest ging naar andere institutionele investeerders.

Een ander gevolg konden wij vorige maandag lezen in de *Wall Street Journal*. Daarin stond dat OLO's werden aangeboden en toegewezen voor 16,055 miljard op biedingen voor bijna 79 miljard. Het minste dat tot nu toe ooit aan OLO's werd aangeboden en toegewezen is 30 miljard. Op die manier betaalt de belastingbetaler een tweede keer omdat hij zijn OLO's niet meer aan voor de Schatkist gunstige prijzen kan plaatsen. De *Wall Street Journal* wijst dan ook in de eerste paragraaf van het artikel op het verband tussen de «Philippe XVII» en de zeer beperkte toewijzing van de OLO's.

Op al deze gegevens, waaruit blijkt dat een en ander uit de hand is gelopen, reageerde de Vice-Eerste minister als volgt: «De opbrengst van deze lening maakt het mogelijk de consolidatiegraad van de schuld te verbeteren door kortlopende kredieten te vervangen door kredieten op lange termijn.» Dit is niet onjuist, maar men moet toegeven dat deze vervanging een prijs heeft gehad. Collega Coene zal u deze prijs straks zeer precies voorrekenen. Er zijn dus enkele miljarden verspeeld ten gevolge van deze foutieve prijszetting en bovendien konden de OLO's vorige week niet aan de beste voorwaarden plaatsen, wat een bijkomende verliespost vormt.

Deze eerste verklaring — die eigenlijk geen steek houdt — werd gevolgd door andere beschouwingen. Op een persconferentie van de administrateur-generaal van de Belgische Schatkist werd enkele dagen later meegedeeld dat er eigenlijk geen vuiltje aan de lucht was. De kabinetschef was het hiermee blijkbaar niet eens want hij verklaarde aan de pers: «Achteraf gezien was de prijszetting misschien wat te laks.» Hij voegde eraan toe: «We doen altijd een goede zaak in 1998 want dan kunnen we een negenjarige OLO uitgeven en de gemiddelde rentevoet op de Philippe XVII is dan nog altijd 47 basispunten minder dan de interestvoet op die OLO.» Misschien heeft de kabinetschef een glazen bol.

Vice-Eerste minister Van Rompuy verklaarde in een uitzending van *De Zevende Dag* dat de rente bij de uitgifte van de lening lichtjes was gedaald, wat verklaart waarom de Philippe XVII zo uitgebreid is opgekocht.

In *Mise au Point* verklaarde Vice-Eerste minister Maystadt dat er geen verschil was met de voorwaarden van de Philippe XII en XIII. Er is echter wel degelijk een verschil. Het ligt tussen drie en vijf miljard want het kabinet had niet gezien wat de institutionele intekenaars — vooral in Londen, waarlangs de Belgische Banken waarschijnlijk hun aankopen deden — wel hadden gemerkt, namelijk dat de Europese Unie na de eerste periode van drie jaar voor deze belangrijke EMU-keuze zou staan.

Professor Jaumain van de Universiteit van Leuven kwam gisteren in *L'Écho de la Bourse* op een andere manier ter hulp. Uit een vergelijking met de rentabiliteit van de Philippe XII en XIII besluit hij dat de Philippe XVII niet voordeliger is. Hij plaatst zich hierbij volledig buiten de rentecontext van de uitgave van de Philippe XII en XIII, die anderhalf jaar geleden werden uitgegeven. Om op een wetenschappelijke wijze uit te leggen dat de institutionele investeerders geen voordeel hadden bij de operatie door middel van de opties zegt hij: «Pour les banques, le prix des options est pratiquement compensé par les frais de distribution et les conditions des trois emprunts sont sensiblement équivalents». Deze professor is dus wel ter hulp gesnel, maar maakt een vergelijking die niets met de zaak te maken heeft.

Na al die uitleg hebben de analisten vastgesteld: ten eerste, het eigen produkt werd slecht ingeschat; ten tweede, er was een slechte timing want de voorwaarden voor de leningen worden te lang vooraf vastgelegd; ten derde, er was een slechte prijszetting want er werd geen rekening gehouden met de reële financiële waarde van de lening met de optie na drie jaar; ten vierde, het uitgiftebedrag was te hoog; ten vijfde, er was geen beperking van de deelname van de institutionele beleggers hoewel dat goed te doen ware geweest; ten zesde, de optieprijs verdwijnt bij de institutionelen; ten zevende, de rentepremie gaat naar de institutionelen en niet naar degenen voor wie de lening eigenlijk was uitgeschreven, namelijk het volk. Daaraan wordt nog toegevoegd dat de Regering door de prijszetting vanaf volgend jaar dreigt opgezadeld te worden met heel wat intrestlasten die niet in de begroting zijn opgenomen. Eén van de analisten heeft daarbij opgemerkt — en ik laat dat voor zijn rekening — dat men over dergelijke technieken in de financiële handboeken kan lezen.

Wij stellen dus vast dat hier een belangrijk bedrag van zo'n drie à vijf miljard verloren is gegaan. Daarmee hadden we misschien in één keer het armoedeprobleem in Brussel kunnen oplossen en de Brusselse OCMW's en de ziekenhuizen van fondsen kunnen voorzien.

Ik vrees dat men in de toekomst met een ander, nog vervelender aspect zal worden geconfronteerd. De minister heeft aangekondigd dat de Belgische Staat na deze lening staatsbons, vergelijkbaar met kasbons, zal uitgeven. Misschien komt er geen «Philippe» meer, omdat hij er een beetje moeite mee heeft deze naam te dragen op het ogenblik dat al deze miljarden verloren gaan en heeft hij besloten dat het volk voortaan kan intekenen op staatsbons. Kasbons maken echter de zuigkracht uit van de financiële instellingen en als de Staat zich nu op hetzelfde terrein en onder dezelfde omstandigheden gaat begeven als de financiële bemiddelaars, onder meer de banken en dus in concurrentie komt met de privé-sector, dan vraag ik mij af of al het bankpersoneel dat als taak heeft kasbons te verkopen, niet in de problemen zal komen. Ik vrees dus dat er in de banken werkgelegenheidsproblemen zullen ontstaan.

Tot slot wil ik nog enkele vragen stellen. Ten eerste, hoe is zoiets kunnen gebeuren? Ten tweede, hoe kan het in de toekomst worden vermeden? Ten derde, wie heeft er voordeel gehad bij deze operatie? Ten vierde, hoe zal het verlies worden gerecupereerd? Ten vijfde, zal de kleine belegger in de toekomst nog alleen staatsbons kunnen kopen en wat zal de invloed daarvan zijn op de banksector en de tewerkstelling in deze sector?

**De Voorzitter.** — Het woord is aan de heer Coene voor het stellen van zijn vraag om uitleg.

**De heer Coene (VLD).** — Mijnheer de Voorzitter, de jongste staatslening, «Philippe XVII», had op het eerste gezicht een overweldigend succes. Dat succes had echter weinig te maken met het massale spaaroverschot van de privé-beleggers, maar wel met een meer dan gewone belangstelling van institutionele beleggers. Bij nader toezien is dat succes niet zo verbazingwekkend, want er is duidelijk iets misgegaan met de prijszetting van de lening.

Vóór ik echter bij het probleem van de prijszetting kom, wil ik het eerst nog over drie andere punten hebben. Om te verklaren waarom deze lening succesvol was, werden een aantal argumenten aangehaald. Allereerst werd gezegd dat de dagen vóór de uitgifte van de lening de lange-termijnrente plots daalde. Dit gaat echter niet op, want tussen vrijdag, de dag waarop de emissieprijs

werd vastgesteld, en dinsdag, de eerste dag waarop banken en privé-beleggers konden intekenen, is de lange-termijnrente met drie basispunten gestegen, niet gedaald. Ze was wel gedaald in de periode vóór de vaststelling van de uitgifteprijs, maar in de tussenperiode, die toch cruciaal was om eventuele fouten op te vangen, was zij niet gedaald maar wel degelijk gestegen. Dat argument gaat dus niet op om het succes van de lening te verklaren. Ten tweede, zoals collega Goovaerts heeft aangehaald, zou het succes van de lening geen probleem vormen aangezien het toeliet de consolidatie van de globale schuld te verbeteren.

Mijnheer de Vice-Eerste minister, u hebt me zwaar ontgoocheld. De beroepsernst, die u aan de dag legt bij de uitoefening van uw ambt, is alom bekend en wordt ook alom gewaardeerd. Dat u evenwel met zo een argument op de proppen komt, vind ik een belediging aan het gezond verstand van de burger.

Natuurlijk heeft de massale belangstelling voor de jongste staatslening toegelaten de consolidatie van de staatsschuld te versnellen, maar dat hoefde de belastingbetaler toch geen 5 miljard te kosten. Dit argument houdt impliciet in dat er iets fout was met de prijszetting.

Tenslotte verklaart u het succes van de lening door de goede timing. De eerste vervaldag van de lening, november 1998, zou namelijk samenvallen met de aanvangsdatum van de Economische en Monetaire Unie. Ook dit argument is niet ernstig. De cruciale datum is niet de aanvangsdatum van de EMU, begin 1999, maar de datum waarop zal worden bepaald wie mag toetreden tot de Unie. Dat is begin 1998. Het geld van de beleggers ligt dus nog elf maanden vast in een instrument waaruit ze niet weg kunnen en als de Belgische frank niet wordt toegelaten tot de EMU zitten ze zeker vast. Dit argument kan het succes van de lening dus niet verklaren.

Als we nagaan waarom de lening toch zo een overweldigend succes kende komen we telkens tot dezelfde vaststelling, namelijk dat de prijszetting fout was, en wel op twee gebieden: enerzijds bij de initiële uitgifteprijs voor institutionele beleggers, en anderzijds bij de prijszetting voor de rente-optie.

Ik verontschuldig mij omdat dit gedeelte van mijn uiteenzetting eerder technisch zal zijn, wat echter noodzakelijk is om politieke conclusies te kunnen trekken. Ik wil namelijk duidelijk aantonen waar de fout is gelegen.

Voor de privé-beleggers is er met de uitgifteprijs van 100,25 geen probleem. Dit geeft de eerste drie jaar een rendement van 5,01 pct. Aangezien het rendement van een kasbon op drie jaar 5,10 pct. bedraagt en er kosten aan verbonden zijn, wat niet het geval is met de staatslening, is het rendement van de staatslening ermee vergelijkbaar. Er werd dus niets gedaan speciaal voor de kleine belegger. Het is dan ook niet verwonderlijk dat die slechts matige belangstelling heeft getoond voor deze staatslening.

Voor de institutionele beleggers werd evenwel een korting gegeven. Zij mochten inschrijven tegen 99,1 pct. Dit geeft ze gedurende de eerste drie jaar een rendement van 5,43 pct., of 25 basispunten meer dan het gemiddelde rendement op de markt op dat ogenblik. Een kwart procent meer opbrengst is toch niet mis.

Deze korting is in principe bedoeld om de kosten te compenseren die de banken doen bij het verspreiden van de lening onder het brede publiek. In theorie zou dit dus niet mogen worden meegeteld bij de berekening van het rendement. In de praktijk zien we echter dat de banken de korting op zak steken en bijzonder weinig doorverkopen aan het brede publiek. Slechts 10 à 15 pct. van de «Philippe» worden via de banken nog bij het publiek geplaatst. De rest stoppen de banken in hun eigen portefeuille en dus steken ze ook de korting voor de plaatsing ervan op zak. Voor hen is het globale rendement dus 5,43 pct. voor de eerste drie jaar, dit is 25 basispunten boven de marktrente.

Er is iets heel eigenaardigs gebeurd, de ambtenaren van het ministerie van Financiën hebben dan dit rendement gecorrigeerd met de put. Dit is het recht om op het einde van het derde jaar uit de lening te stappen. Gecorrigeerd met deze put bekomen ze voor institutionele beleggers een rendement dat vergelijkbaar is met het marktrendement. Hier is de fout gemaakt. Deze put of uitstapprijs is in de huidige constructie van de lening volkomen zinloos, want wie zal uit een lening stappen die gegarandeerd 6,75 pct. opbrengt en die indien de intresten op de markten toevallig hoger zijn, ook

dit hogere rendement geeft? Deze put is dus zinloos en het rendement moet hiervoor niet worden verbeterd. Het rendement dat de institutionele beleggers krijgen, is dus wel degelijk 5,43 pct., dit is 25 basispunten boven de marktrente.

Zelfs indien de houders van obligaties op het einde van de drie jaar om andere redenen, bijvoorbeeld wegens liquiditeitsproblemen, toch uit de lening willen stappen, dan kunnen ze die zonder enig probleem op de markt kwijtraken waarschijnlijk zelfs boven pari, gezien de karakteristieken van de lening. Dan zullen zij zeker niet bij de Staat komen aankloppen om het uitstaprecht uit te oefenen.

Dit is dus de eerste fout die gebeurd is in de prijszetting en die als gevolg heeft dat de banken een kwart procent boven de marktrentevoet hebben gekregen. Toegepast op het geheel van de lening betekent dit een geschenk van ten minste drie miljard frank aan de banken.

Het is duidelijk dat de ambtenaren verstrikt zijn geraakt in de complexiteit van de structuur die ze zelf op poten hebben gezet. Ze hebben blijkbaar een aantal elementen met elkaar verward. Er is natuurlijk ook een andere uitleg mogelijk, namelijk dat zij wel degelijk wisten wat er aan de gang was, maar dat ze een rookscherm hebben willen optrekken opdat men niet zou zien dat aan de banken een geschenk werd aangeboden.

Eén fout was blijkbaar niet voldoende. Er werd nog een tweede fout gemaakt bij de prijszetting. Om redenen waarop ik later nog zal ingaan, werd een rente-optie ingebouwd na drie en zes jaar met een floor, dit wil zeggen een gegarandeerd minimum-rendement. Deze optie werd in de prijszetting echter niet weergegeven. Het is nochtans algemeen geweten dat een rente-optie op de heden-daagse gesofisticeerde financiële markten heel wat geld waard is. Dat wordt door professor Jaumain trouwens ook toegegeven. Deze rente-optie kan immers afzonderlijk van de titel verhandeld worden en is dus voor de banken wel wat waard.

Op basis van de historische evolutie van de volatiliteit van de rente over drie jaar voor een dergelijk instrument bedraagt de theoretische waarde van de rente-optie zestig basispunten. Deze theoretische waarde is natuurlijk voor discussie vatbaar. Meer realistisch is het te kijken wat er op de financiële markten gebeurt. Op het ogenblik worden op de markt rente-opties van de Philippe XVII aangeboden tegen veertig basispunten. Dat lijkt mij een realistische prijs. Ook Professor Jaumain komt in zijn artikel tot eenzelfde prijs. Hij zegt dat de waarde van de rente-optie gelijk is aan de distributiemarge van de banken en die is ook veertig basispunten waard. Ik heb er in het begin reeds op gewezen dat die distributiemarge niet bestaat, maar enkel fictie is.

Veertig basispunten is dus een redelijke prijs voor een rente-optie. Dit betekent dat de banken bijkomend geld kunnen halen uit de verkoop van een instrument waarvoor zij niet hebben betaald. Indien zij alle opties verkopen kunnen zij 3,5 miljard frank verdienen.

De totale extra-winst voor de banken bedraagt dus meer dan 6 miljard. Vermits niet alle elementen voor honderd procent zullen worden gebruikt, kan het totaal iets lager liggen, maar dat zal niet zo een groot verschil uitmaken.

De institutionele beleggers hebben natuurlijk ingezien hoe gunstig de lening was geprijsd en hebben massaal ingeschreven. De grote belangstelling uit Londen heeft natuurlijk te maken met het fenomeen van de XN-rekeningen. Met die XN-rekeningen kan men niet alleen automatische vrijstelling van roerende voorheffing genieten voor OLO's en schatkiestcertificaten, maar ook voor klassieke leningen. Bovendien is die vrijstelling niet beperkt tot financiële tussenpersonen, maar geldt zij ook voor particulieren. De ambtenaren van het ministerie van Financiën hebben echter geen rekening gehouden met de impact van de hervormingen op de financiële markten die u hebt doorgevoerd. Dit is de derde fout die werd gemaakt. Nu kunnen immers buitenlandse banken zonder enige formaliteit de vrijstelling van roerende voorheffing genieten en hebben zij de garantie van een grote liquiditeit.

Mijnheer de Vice-Eerste minister, u zult moeten toegeven dat de accumulatie van fouten bij het uitschrijven van deze lening indrukwekkend is. Dat er fouten gemaakt worden is niet zo verwonderlijk wanneer men de financieringspolitiek van de overheid misbruikt voor politieke propaganda. Zo werd het succes

van de vorige scharnierleningen, Philippe XII en Philippe XIII verkeerd geïnterpreteerd. Ook dan heeft hetzelfde fenomeen zich voorgedaan. Toen lag de rente van de lening voor institutionelen ook boven de marktrente. Het verschil bedroeg evenwel geen 25 basispunten, maar slechts 15. De XN-rekeningen bestonden op dat ogenblik echter nog niet, zodat voor de buitenlandse investeerders het probleem van de liquiditeit en van de administratieve afhandeling van de roerende voorheffing veel belangrijker was en de aantrekkingskracht dus iets minder uitgesproken. Ook op dat ogenblik heeft men echter de verkeerde conclusies getrokken. Toen werd het succes toegeschreven aan het vertrouwen in het regeringsbeleid en men is niet dieper ingegaan op de echte redenen van het succes.

Ik heb vroeger zelf nog op het kabinet van de minister van Financiën gewerkt en weet dus uit ervaring dat het, indien men op dat ogenblik de markt een klein beetje getoetst had, duidelijk zou zijn geworden dat er ook met die leningen al een probleem was, dat toen echter snel had kunnen worden opgevangen.

Dat is evenwel blijkbaar niet gebeurd.

De jongste staatslening was opnieuw op politieke uitgangspunten gebaseerd. Na de mislukking van de begroting 1996 en de flop van de vorige lening kon de Vice-Eerste minister zich geen nieuwe vergissing meer veroorloven en werd overduidelijk te agressief geprijsd en met een aantal elementen geen rekening gehouden.

Mijnheer de Vice-Eerste minister, waarom heeft uw administratie de constructie zo ingewikkeld gemaakt, zodanig zelfs dat ze door de ingewikkeldheid ervan zelf werd misleid? Dit is onder meer te wijten aan het feit dat u interestlasten wou verschuiven naar de volgende legislatuur door gedurende de eerste drie jaar zo gunstig mogelijke voorwaarden te creëren en de factuur daarvan door te schuiven naar de volgende legislatuur. Als men dergelijke methodes gebruikt dan moet het wel mislopen.

Mijn politieke conclusies zijn tweemaal. Vooreerst is het overduidelijk dat er bij de prijszetting van de jongste staatslening een en ander is misgelopen. Men heeft elementen in de prijs meegerekend die er niet moeten in meegerekend worden omdat ze volkomen zinloos zijn. De put na drie jaar heeft geen enkele betekenis. Het rendement is wel degelijk hoger gedurende de eerste drie jaar.

Bovendien loopt er blijkbaar iets fundamenteel fout in het systeem van uitgifte van leningen voor het grote publiek. Het moet toch wel eens overwogen worden wat de zin is van het betalen van een plaatsingscommissie aan de banken als de banken nog amper leningen plaatsen bij het grote publiek. De financiële markten werken immers niet in vakjes, maar wel globaliseerd.

Als men verschillende prijzen zet voor verschillende marktprijzen, dan worden fouten, zoals nu bij de jongste staatslening, onvermijdelijk. Er moeten duidelijk andere formules gevonden worden om dit probleem op te lossen. De kost moet evenwichtig zijn, zodat zowel de institutionele belegger als de kleine belegger op de lening kunnen intekenen.

De belangrijkste politieke conclusie is evenwel dat er een zware beroepsfout werd begaan. Wanneer iemand in de privé-sector een dergelijke fout zou maken, dan zou hij onmiddellijk gesanctioneerd worden. Hij zou wellicht amper de tijd krijgen om zijn bureau vrij te maken.

Mijnheer de Vice-Eerste minister, er is echter meer. Uw administratie is er als de kippen bij om iemand die zijn belastingaangifte uit onwetendheid verkeerd invult omdat de fiscale wetten voor de zoveelste keer werden gewijzigd, onmiddellijk aan te vallen, hem van fraude te beschuldigen en hem op te zadelen met een fikse boete en een eventuele straf. Deze burger, maar ook degenen aan wie dagelijks nieuwe inspanningen gevraagd worden om de geldhonger van de overheid te stillen aanvaardt niet dat ambtenaren met spelletjes mogen spelen die de belastingbetaler vijf miljard kosten, en dan straffeloos verder mogen doen. Hier werd duidelijk met spelletjes gespeeld. Er werd een heel ingewikkelde constructie gemaakt waarin men zelf verstrikt is geraakt, zodat de prijszetting uiteindelijk volkomen verkeerd uitviel. Dit gebeuren laten voorbij gaan zonder ingrijpen is niet van aard het vertrouwen van de burger in de overheid te herstellen, integendeel.

Mijnheer de Vice-Eerste minister, u draagt hier een grote verantwoordelijkheid. Waarom hebben uw ambtenaren niet eerst de temperatuur van het water gevoeld vooraleer in het water te springen? Zeker met een dergelijk ingewikkeld produkt was een toetsing van de markt toch wel aangewezen om te zien of de prijs in de gulden middenweg lag. Wie draagt de verantwoordelijkheid voor deze misleu en welke sanctie overweegt u tegen de verantwoordelijke die de belastingbetaler met ongeveer vijf miljard frank heeft opgescheept? Hoe overweegt u deze kost voor de belastingbetaler te recupereren? (*Applaus.*)

**De Voorzitter.** — Het woord is aan Vice-Eerste minister Maystadt.

**De heer Maystadt,** Vice-Eerste minister en minister van Financiën. — Mijnheer de Voorzitter, de Schatkist heeft de Philippe XVII-lening aangeboden tegen een *a priori* marktconforme prijs. *Ex ante* werd geen enkele beoordelingsfout gemaakt, noch wat de evaluatie van het instrument betreft vanuit het standpunt van de Schatkist met betrekking tot al de mogelijke rentevoetscenario's, noch wat de evaluatie betreft van de opties die aan de beleggers werden aangeboden. Een jaar geleden werd de gevolgde financiële techniek reeds met succes uitgeprobeerd bij de Philippe XII- en XIII-leningen. De parameters van de lening, met inbegrip van de uitgifteprijs, werden op marktconforme wijze vastgesteld zoals dit reeds het geval was bij de Philippe XII-lening. De leningsvoorwaarden, die reeds bekend waren op 24 oktober, hebben op dat moment overigens geen vragen doen rijzen bij degenen die thans kritiek uitoefenen op grond van een *ex post* gemaakte analyse.

De methode voor het evalueren van een financieel instrument met verschillende optionele componenten houdt een statistische analyse in en een kwantificering van de probabiteit van de verschillende scenario's die de waarde van de opties kunnen beïnvloeden. De Schatkist heeft deze analyse punt per punt gemaakt.

De Schatkist heeft de markt discreet gepeild naar de waarde van de opties vervat in de lening. Een zeer precieze evaluatie van dit instrument is moeilijk te realiseren, daar de parameters voor de evaluatie constant fluctueren. De Schatkist heeft de waarde van deze optie bepaald binnen een schommelingsmarge tussen 0,5 pct. en 1 pct. van de uitgifteprijs van de lening.

De Schatkist heeft een analyse gemaakt van de globale besparingen zowel voor een lening met opties als voor een lening zonder opties, dit voor de twee mogelijke rente-scenario's, namelijk voor een daling van de rente of een stijging. In het geval van een daling van de rente, bespaart de Staat ongeveer 0,5 pct. ten opzichte van de OLO op 9 jaar. In het geval van een stijging van de rentevoeten bevindt de Staat zich in dezelfde toestand als zou hij achtereenvolgens driemaal op drie jaar geleend hebben tegen de marktrente van dat ogenblik, doch zonder de risico's inzake de herfinanciering van een bedrag van dergelijke omvang. Dit resulteert in een gemiddelde rentevoet die iets hoger ligt dan de OLO's over dezelfde periode, ongeveer OLO +18 vergeleken met OLO +17 voor de eerste 3-6-9 lening, wat vergelijkbaar is met de andere volksleningen. De probabiteit inherent aan deze scenario's, vermenigvuldigd met hun respectieve financiële resultaten, resulteert in een evaluatie van de opties die zich situeert binnen de schommelingsmarge waargenomen op de markt, dit is ongeveer 0,75 pct. Het is bijgevolg niet waar dat de Schatkist deze twee opties aan de markt cadeau heeft gedaan, want het aldus door de Schatkist bespaarde bedrag komt overeen met de gemiddelde schatting door de markt van de waarde van de opties die de Schatkist aan de markt biedt.

In alle opzichten is de Philippe XVII-lening volledig vergelijkbaar met de Philippe XII- en XIII-leningen die indertijd door de markten als zeer succesvol werden beschouwd.

*Ex post* ligt de verklaring voor de aanzienlijke trek van de institutionele beleggers in de synergie van een reeks factoren. De voornaamste factoren zijn zonder twijfel het verstevigde vertrouwen dat de beleggers aan de debiteur schenken en de stabiliteit van de Belgische frank. Andere factoren zijn van institutionele aard, zoals de ontwikkeling van het nieuwe clearing-systeem met de XN-rekeningen, of van structurele aard zoals de verbetering van

de liquiditeit van de Belgische markt en de verweving ervan met de grooteuropese markten ingevolge de stabiliteit van de frank. Bepaalde factoren hebben dan weer veeleer te maken met het tijdstip. De datum van het eerste scharnier valt op een cruciaal moment in de totstandkoming van de monetaire unie, wat de subjectieve waarde van de impliciete optie blijkbaar heeft verhoogd. Al deze factoren hebben echter niets met de prijszetting van deze lening te maken en vormen dus geenszins een geschenk aan de institutionele beleggers. Er is geen sprake van een foutieve pricing en bijgevolg zijn de vragen naar sancties en het zogezegd recupereren van een verlies niet pertinent.

Dit kan ik probleemloos stellen daar de modernisering van het openbaar schuldbeheer onder mijn verantwoordelijkheid werd gerealiseerd. Dit heeft het mogelijk gemaakt om elk jaar tientallen miljarden te bezuinigen. Ik heb op dit domein dus van niemand lessen te krijgen en zeker niet vanuit een politieke hoek die zich tijdens de lange periode dat ze het ministerie van Financiën leidde op dit gebied bepaald niet ijverig heeft getoond.

Tot slot herinner ik eraan dat deze lening, in navolging van de vorige openbare leningen, kadert in het uitzonderlijke herfinancieringsprogramma dat in de lente van 1993 werd aangevat. Aanvankelijk had het programma betrekking op een bedrag van zowat 2 700 miljard frank, wat overeenkomt met 50 pct. van het uitstaande bedrag van de schuld in frank op middellange en lange termijn. Dit programma beoogde met name oude openbare leningen met hoge rentevoeten van gemiddeld 9 pct. te vervangen door minder dure leningen met een rente tussen 6,5 en 7,5 pct. Met een gewaarborgde minimumrentevoet beantwoordt de jongste lening met een gemiddelde rentevoet van 6,3 pct. volkomen aan deze strategie, waarvan de belastingplichtige uiteindelijk de voornaamste begunstigde zal zijn. Het herfinancieringsbeleid heeft immers een recurrente vermindering van de financiële lasten van de schuld mogelijk gemaakt ten belope van 60 miljard per jaar. Door de consolidatie van de openbare schuld te bevorderen heeft deze lening een bijkomende ontspanning van de rentevoeten op korte termijn mogelijk gemaakt, wat goed is voor de economie in het algemeen.

Verder is er geen directe invloed op of verband met de werkgelegenheid. De kwestie van de te hoge spaarquota van de Belgische gezinnen en de aanwending ervan door produktieve projecten die werkgelegenheid creëren, heeft technisch gezien niets met deze lening te maken.

**De Voorzitter.** — Het woord is aan de heer Coene.

**De heer Coene (VLD).** — Mijnheer de Voorzitter, niemand zal ontkennen dat Vice-Eerste minister Maystadt heel wat inspanningen heeft gedaan om het schuldbeheer in dit land structureel te verbeteren. De discussie van vandaag gaat echter niet daarover, maar over wat er allemaal is misgelopen met de jongste staatslening. De uitleg die de minister daarover zonet heeft gebracht, is voor mij alleszins niet overtuigend. De feiten zijn daar, de banken hebben nu voor 400 miljard kunnen inschrijven op een lening waarvoor ze 25 basispunten meer rendement krijgen dan wanneer zij dat op de markt hadden moeten doen. Als toemaatje krijgen ze dan nog rente-opties die ze kunnen verkopen. Dat is nog een bijkomende winst. Zij hebben dus meer gekregen dan indien zij hetzelfde geld op de markt hadden moeten investeren. Dat is de essentie van de hele operatie en de som van deze twee elementen samen brengt ons op meer dan vijf miljard.

Ik meen bijgevolg dat er een grondig onderzoek moet komen over wat hier effectief misgelopen is. Ik vraag de minister dit debat in alle sereniteit te laten verlopen en aan de internationale instellingen zoals Moody, of Standard & Poor te vragen een evaluatie te maken van de voorwaarden van deze lening. Daaruit zal duidelijk blijken dat er een ernstige fout werd gemaakt. Men is verstrikt geraakt in de complexiteit van een constructie waarbij men geen overzicht meer had over alle elementen. (*Applaus.*)

**De Voorzitter.** — Tot besluit van de vragen om uitleg van de heren Goovaerts en Coene heb ik twee moties ontvangen.

De eerste, ingediend door de heren Coveliers en Devolder, luidt:

«De Senaat,

Gehoord de vragen om uitleg van de senatoren Goovaerts en Coene en het antwoord van de minister van Financiën,

Eist dat de Regering maatregelen neemt tegenover de verantwoordelijken voor de begane miskleun die de belastingbetaler vijf miljard frank kost.»

De tweede, ingediend door de heer Hostekint, mevrouw Bribosia en de heer Staes, luidt:

«De Senaat,

Gehoord de vragen om uitleg van de heren Goovaerts en Coene en het antwoord van de Vice-Eerste minister en minister van Financiën en Buitenlandse Handel,

Gaat over tot de orde van de dag.»

«Le Sénat,

Ayant entendu les demandes d'explications de MM. Goovaerts et Coene et la réponse du Vice-Premier ministre et ministre des Finances et du Commerce extérieur,

Passe à l'ordre du jour.»

Wij stemmen later over de gewone motie, die de voorrang heeft.

Nous procéderons ultérieurement au vote sur la motion pure et simple qui bénéficie de la priorité.

Het incident is gesloten.

L'incident est clos.

#### VOORSTEL VAN RESOLUTIE BETREFFENDE HET BEZIT EN HET GEBRUIK VAN BLINDMAKENDE LASERWAPENS

*Beraadslaging*

*Bespreking van het amendement*

#### PROPOSITION DE RÉOLUTION RELATIVE À LA DÉTENTION ET À L'USAGE D'ARMES LASER AVEUGLANTES

*Discussion*

*Examen de l'amendement*

**De Voorzitter.** — Wij vatten de bespreking aan van het voorstel van resolutie betreffende het bezit en het gebruik van blindmakende laserwapens.

Nous abordons l'examen du projet de résolution relative à la détention et à l'usage d'armes laser aveuglantes.

Het voorstel van resolutie luidt als volgt:

«De Senaat,

Gelet op het feit dat blindmakende laserwapens in (burger)oorlogen aanvullend met de reeds bestaande conventionele wapens zullen worden gebruikt, die als dusdanig meer slachtoffers zullen maken;

Gelet op het feit dat blindmakende laserwapens op een kilometer afstand het netvlies kunnen vernietigen en de slachtoffers verblinden, waarna ze een gemakkelijke prooi zijn voor gewone wapens;

Gelet op het feit dat die blindheid onherstelbaar is, terwijl in een conventionele oorlog 60 pct. van de gewonden kunnen herstellen;

Gelet op het feit dat blindmakende laserwapens een enorme psychologische belasting op de strijdende partijen leggen, omdat er geen effectieve bescherming tegen bestaat;

Gelet op het feit dat blindmakende laserwapens goedkoop zijn (niet veel duurder dan gewone geweren), massaal kunnen worden geproduceerd, licht en klein zijn, geluidloos werken en ze derhalve ideale wapens zijn voor terroristische en criminele organisaties;

Gelet op het feit dat de Verenigde Staten beslisten 75 exemplaren van één van hun tien prototypes laserwapens in productie te nemen;

Gelet op het feit dat het Amerikaanse leger hoopt tegen 1997 2 500 exemplaren van het zogeheten *Laser Counter Measure System* te bezitten;

Gelet op het feit dat het Chinese bedrijf Norinco vorig jaar laserwapens te koop aanbood op de Zuidoostaziatische wapenbeurs;

Gelet op de klaarblijkelijke machteloosheid tegenover de razendsnelle evolutie waarbij hoogtechnologische wapens worden ontworpen nog vóór er een debat kan plaatsvinden over de opportuniteit van het wapen en de militaire strategie waarbinnen dit wapen gebruikt zou worden;

Gelet op de nieuwe generatie wapens, waartoe ook de laserwapens behoren, die bijkomende fundamentele ethische kwesties stellen inzake de oorlogsvoering van morgen, vooral in het licht van de redenering dat deze nieuwe wapens en de ontwikkeling ervan maatschappelijk meer aanvaardbaar zouden zijn, omdat ze wel de tegenstander uitschakelen en bijvoorbeeld niet of minder de monumenten treffen;

Verzoekt de federale Regering :

— Publiek stelling te nemen dat het Belgische leger, nu en in de toekomst, afziet van het bezit en het gebruik van blindmakende laserwapens;

— Het recht en de mogelijkheid te gebruiken om tegen het inpassen van blindmakende laserwapens in de militaire strategie van de NAVO te pleiten.»

«Le Sénat,

Considérant que les armes laser aveuglantes seront utilisées dans les guerres (civiles) en complément des armes de type classique existantes, qui feront, en tant que telles, davantage de victimes;

Considérant que les armes laser aveuglantes peuvent détruire la rétine et aveugler les victimes à un kilomètre de distance, faisant ensuite de celles-ci des proies faciles pour les armes ordinaires;

Considérant que cette cécité est irrémédiable, alors que dans une guerre classique, 60 p.c. des blessés peuvent se rétablir;

Considérant que les armes laser aveuglantes exercent une pression psychologique énorme sur les forces en présence, parce qu'il n'existe aucune protection effective contre ces armes;

Considérant que les armes laser aveuglantes sont bon marché (elles ne coûtent guère plus que les fusils ordinaires), peuvent être produites massivement, sont légères et petites, fonctionnent sans bruit et constituent dès lors des armes idéales pour les organisations terroristes et criminelles;

Considérant que les États-Unis ont décidé d'entamer la production de 75 exemplaires d'un de leurs dix prototypes d'armes laser;

Considérant que l'armée américaine espère détenir, d'ici 1997, 2 500 exemplaires du système dit *Laser Counter Measure System*;

Considérant que l'entreprise chinoise Norinco a offert en vente, l'année dernière, des armes laser au Salon des armements de l'Asie du Sud-Est;

Compte tenu de l'impuissance manifeste dans laquelle nous nous trouvons face à l'évolution fulgurante qui aboutit à la conception d'armes de technique de pointe avant même qu'un débat puisse avoir lieu sur l'opportunité de l'arme et la stratégie militaire dans le cadre de laquelle elle serait utilisée;

Compte tenu de la nouvelle génération d'armes — à laquelle appartiennent les armes laser — qui soulève aussi des questions éthiques fondamentales quant à la manière de mener la guerre de demain, surtout si l'on considère que ces nouvelles armes et leur mise au point seraient plus acceptables sur le plan social parce qu'elles éliminent effectivement l'adversaire sans porter atteinte — ou dans une moindre mesure —, par exemple, aux monuments;

Demande au Gouvernement fédéral :

— De prendre publiquement position pour que l'armée belge renonce, aujourd'hui et demain, à la détention et à l'usage des armes laser aveuglantes;

— D'user du droit et de la possibilité de plaider contre l'intégration des armes laser aveuglantes dans la stratégie militaire de l'OTAN.»

Het woord is aan de rapporteur.

**De heer Staes** (CVP), rapporteur. — Mijnheer de Voorzitter, het voorstel van resolutie betreffende het bezit en het gebruik van blindmakende laserwapens werd ingediend door de heer Anciaux.

In deze resolutie wordt gevraagd dat het Belgische leger zou afzien van het gebruik en het bezit van blindmakende laserwapens. De commissie was het eens met de grote lijnen van deze resolutie. Het gaat hier om de militaire technologie van morgen. Een aantal vormen daarvan stuit duidelijk op politiek-ethische bezwaren, die eveneens betrekking hebben op de handel in deze wapens. De commissie heeft erop gewezen dat de Senaat al opgetreden is als signaalgever in verband met de anti-persoonsmijnen. De stellingname in dit voorstel van resolutie is dus een volgende consequente stap in dezelfde richting.

Ik heb zelf een amendement ingediend waarbij ik heb gewezen in de commissie op het grote gevaar van de bredere maatschappelijke aanvaardbaarheid van dergelijke wapens. Zij zouden niet alleen relatief goedkoper, maar ook minder catastrofaal zijn.

Men haalt een voorbeeld aan van het gebruik van wapens waarbij de tegenstander wordt uitgeschakeld, maar waarbij monumenten intact blijven. Het ligt voor de hand dat een dergelijke redenering niet kan worden gevolgd.

Dit amendement werd aanvaard met vijf stemmen voor, twee stemmen tegen, bij drie onthoudingen.

Uiteindelijk werd de geamendeerde tekst van het voorstel van resolutie aangenomen met vijf stemmen voor, één stem tegen, bij vier onthoudingen.

De CVP-fractie zal deze resolutie steunen in de vorm zoals zij thans is voorgelegd.

**De Voorzitter.** — Het woord is aan de heer Anciaux.

**De heer Anciaux** (VU). — Mijnheer de Voorzitter, gelet op de massale belangstelling van de Senaat bij de bespreking van deze resolutie over de laserwapens, zal ik mijn uiteenzetting kort houden.

Het verslag van Paul Staes, waarvoor ik hem dank, was vrij volledig.

Bij het indienen van mijn voorstel van resolutie werd ik vooral geleid door de bezorgdheid dat blindmakende laserwapens in de toekomst een veel gebruikt instrument in de oorlogsvoering dreigen te worden. Hierdoor zullen veel meer slachtoffers vallen omdat laserwapens samen met conventionele wapens zullen worden gebruikt. Zij zijn erop gericht de slachtoffers eerst blind te maken, zodat zij snel met behulp van conventionele wapens kunnen worden afgemaakt.

Iedereen weet dat ik de conventionele bewapening niet bepleit, maar bij conventionele oorlogsvoering genezen 60 pct. van de slachtoffers van hun verwondingen terwijl de slachtoffers van een laserwapenaanval geen enkele kans meer hebben op genezing. Zij blijven definitief blind.

Het immorele van het gebruik van laserwapens staat buiten kijf. Deze keer zijn wij op tijd om deze problematiek aan te klagen. Het is belangrijk dat deze resolutie, die werd aangevuld met een nuttig amendement van Paul Staes, door de Senaat wordt aangenomen ten einde te vermijden dat dergelijke wapens op termijn worden aanvaard en in de toekomst door het Belgische leger of als onderdeel van NAVO-strategieën worden gebruikt.

Deze laserwapens worden op dit ogenblik reeds geproduceerd, zij het niet massaal. Zij worden door China reeds op wapenbeurzen aangeboden en Amerika heeft blijkbaar reeds beslist om een aantal van de prototypes in productie te brengen.

Ik hoop dat deze resolutie geen dode letter zal blijven. Ik roep de heren Staes en Hostekint en de andere nog aanwezige collega's op, om na te gaan of het mogelijk is in deze zaak een wetsvoorstel uit



te werken naar analogie van de wetgeving op de landmijnen. Spijtig genoeg ben ik hiervoor zelf niet voldoende technisch onderlegd. Dit wetsvoorstel zou het Belgisch leger moeten verbieden om in de toekomst laserwapens te gebruiken of op te slaan. Een dergelijk wetsvoorstel zou het logisch gevolg zijn van het goedkeuren van deze resolutie.

Ik dank de getrouwen die het de moeite waard vonden om deze resolutie in de commissie en in de plenaire vergadering te ondersteunen.

**De Voorzitter.** — Het woord is aan de heer Hostekint.

**De heer Hostekint (SP).** — Mijnheer de Voorzitter, het spreekt vanzelf dat de SP-fractie het voorstel van resolutie, ingediend door collega Anciaux, zal goedkeuren, omdat de tekst een belangrijk signaal inhoudt. De Senaat toont aan dat hij de ontwikkelingen in de wapentechnologie kritisch volgt. Bovendien is het de eerste maal dat het Parlement preventief een signaal de wereld instuurt. Er wordt ingegrepen nog vóór deze wapens hun verwoestend werk begonnen zijn.

We hopen dat de Senaat ook in de toekomst dezelfde preventieve rol kan blijven spelen. Graag steun ik de suggestie van de heer Anciaux om met oppositie en meerderheid samen, naar het voorbeeld van andere wetsvoorstellen, een wetsvoorstel uit te werken specifiek voor blindmakende laserwapens. Ik kan u verzekeren dat de SP-fractie daaraan zeer constructief zal meewerken.

De SP-fractie gaat ook volkomen akkoord met de vaststellingen en bezorgdheden van het overwegend gedeelte van deze resolutie. Misschien zal men mij opnieuw verwijten — hoewel collega De Decker niet meer aanwezig is — dat ik de spreekhuis ben van de Regering, maar dat is niet het geval. Het is gewoon een objectieve vaststelling dat in het beschikking gedeelte van de resolutie aan de Regering twee verzoeken worden gericht. Ik meen zelfs dat de minister van Landsverdediging in de kamercommissie naar aanleiding van een interpellatie hierop reeds positief heeft geantwoord.

De minister van Buitenlandse Zaken heeft er van zijn kant voor gezorgd dat België een bijzonder actieve rol heeft gespeeld op het internationale forum om te komen tot een aanvullend protocol bij de conventie over onmenselijke wapens. Dit protocol verbiedt het gebruik van laserwapens die specifiek ontworpen zijn om mensen blind te maken. Zoals de rapporteur heeft aangehaald werd dit protocol zeer recent, in oktober van dit jaar, te Wenen ondertekend. Na afloop van deze herzieningsconferentie gaf de minister een persbericht uit waarin hij verklaarde te hopen dat dit protocol bij een volgende herzieningsconferentie nog restrictiever wordt gemaakt. Ook hij zal zich dus door deze resolutie gesteund voelen.

Nog een algemene opmerking bij de bespreking van deze namiddag. Men kan discussiëren over het nut van resoluties aangenomen door de Senaat. Men kan zich ook afvragen welke impact deze resolutie zal hebben op de politiek van de Regering, maar ik vind het in elk geval positief dat wij gedurende een aantal weken, vooral dan in de commissie, hebben kunnen discussiëren over deze resolutie en eveneens over de resolutie van collega Anciaux in verband met de wapenbeurs die hier in Brussel werd gehouden. Men heeft al opgemerkt dat wij daarmee eigenlijk achter de feiten aanhollen. Dat klopt wanneer men deze wapenbeurs op zichzelf beschouwt. Wij hebben echter van de gelegenheid gebruik gemaakt om het debat open te trekken, en om te pleiten voor ontwapening. Dat mag natuurlijk niet gebeuren op een naïeve manier, maar ieder debat dat kan bijdragen tot het tegenhouden van de wapeningswedloop in de wereld is heel zinvol. (*Applaus.*)

**M. le Président.** — La parole est à Mme Bribosia.

**Mme Bribosia-Picard (PSC).** — Monsieur le Président, la prochaine Conférence internationale de la Croix-Rouge se tiendra en décembre à Genève. Elle veut étendre aux guerres civiles le champ d'action du droit de la guerre et du droit humanitaire. Or,

Ann. parl. Sénat de Belgique - Session ordinaire 1995-1996  
Parlem. Hand. Belgische Senaat - Gewone zitting 1995-1996

le premier considérant de la résolution souligne bien que les armes laser aveuglantes seront utilisées dans les guerres civiles en complément des autres armes classiques.

En vue de cette Conférence de Genève, la Croix-Rouge a préparé un projet de résolution consacré justement à ce type d'armes, soulignant leur caractère inhumain et engageant les États à se déclarer liés par un protocole qui prévoit que les armes laser aveuglantes ne soient ni produites, ni transférées, ni utilisées. Il faut distinguer les armes laser tactiques, à faible rayon d'action, employées directement sur le champ de bataille et les armes laser stratégiques comme prévues dans le projet IDS — le fameux bouclier spatial de Reagan — en 1983.

Ce qui est intéressant dans le débat qui nous occupe, c'est qu'il existe avant l'utilisation de telles armes dans un conflit, quelle que soit sa nature.

Il est donc bon que la Belgique soit à l'avant-garde sur ce sujet comme elle l'a été sur les mines antipersonnel; c'est pourquoi le groupe PSC souscrit à la proposition de résolution.

Il tient cependant à émettre une remarque sur le paragraphe qui, tel qu'il est rédigé en français, semble indiquer que seraient «plus acceptables sur le plan social» des armes qui permettraient d'éliminer effectivement l'adversaire sans porter atteinte, par exemple, aux monuments. Je mets en garde contre ce genre d'argument qui pourrait à la limite justifier des armes telles que la bombe H, mais je ne pense pas que ce soit le but visé.

Quoi qu'il en soit, je déposerai un amendement en vue de mettre ce paragraphe en conformité avec le texte néerlandais.

**De heer Anciaux (VU).** — Mijnheer de Voorzitter, volgens mij heeft mevrouw Bribosia gelijk. De tekst van het amendement van de heer Staes moet zowel in het Nederlands als in het Frans worden aangepast. Aangezien er volgens mij in beide teksten een woord vergeten is, moet de aanpassing worden beschouwd als een pure tekstverbetering.

**Mme Bribosia-Picard (PSC).** — Il s'agit en effet d'un problème purement technique. J'ai l'intention de proposer le remplacement des termes «si l'on considère» par «si l'on devait considérer», de façon à mettre l'accent sur le caractère conditionnel. M. Anciaux semble d'ailleurs acquis à l'idée de revoir également le texte néerlandais.

Au-delà des deux demandes exprimées à l'intention du Gouvernement fédéral, nous souhaitons que celui-ci intervienne auprès de l'ONU pour que la détention et l'usage de telles armes soient inscrits dans le même cadre que celui des armes biologiques et nucléaires. En effet, les armes laser, tout comme les armes biologiques, peuvent être utilisées comme armes tactiques. Cette recommandation vaut pour tous les traités internationaux impliqués et le contrôle ad hoc qui en est le corollaire.

**De Voorzitter.** — Het woord is aan de heer Staes.

**De heer Staes (CVP).** — Mijnheer de Voorzitter, ik heb de Nederlandse tekst herlezen en mijns inziens is die taalkundig juist. Men kan het nog duidelijker uitdrukken, maar wie de tekst goed leest, vindt er een waarschuwing in voor het soort wapens die «minder erg» zouden zijn omdat ze de tegenstander uitschakelen en monumenten niet treffen.

**De Voorzitter.** — Zou het niet eenvoudiger zijn als we in de Nederlandse tekst schrijven: «Gelet op het feit dat de nieuwe generatie wapens, waartoe ook de laserwapens behoren, bijkomende fundamentele ethische ...».

**De heer Anciaux (VU).** — Dat had ik ook juist willen voorstellen.

**De heer Staes (CVP).** — U laat dus het woord «die» vallen.

**De Voorzitter.** — Inderdaad.

**De heer Staes** (CVP). — Wat zou het eenvoudig zijn als alle politieke problemen zo vlug konden worden opgelost!

Mevrouw Bribosia heeft ook gelijk wat betreft de Franstalige tekst, ik aanvaard haar voorstel.

**De Voorzitter.** — Inderdaad, ze doet hetzelfde voorstel, maar dan in het Frans.

Het woord is aan de heer Ceder.

**De heer Ceder** (Vl. Bl.). — Mijnheer de Voorzitter, mijnheer Hostekint, mijnheer Buelens, mijnheer Anciaux, mevrouw Bribosia, mijnheer Staes, ik heb mijn uiteenzetting tot een derde ingekort. Dat zal u allen plezieren. De resolutie is voor ons moeilijk aanvaardbaar. Ze vraagt immers niet dat de Regering zou streven naar een internationaal verbod op laserwapens, maar enkel dat ons leger en de NAVO-bondgenoten dergelijke wapens niet zouden aanschaffen. Naïviteit kan in sommige gevallen gevaarlijker zijn dan wapenhandel. Niettemin hebben wij respect voor de goede wil die op het eerste gezicht ten grondslag ligt van deze resolutie. Daarom hebben wij een amendement ingediend dat voor ons, en hopelijk ook voor de rest van de Senaat, aanvaardbaar is. Wij vragen dat de Regering streeft naar internationale afspraken op dit terrein. Eenzijdige ontwapening is in 1995 nog even gevaarlijk als in het begin van de jaren 80. (*Applaus.*)

**M. le Président.** — Madame Bribosia, nous demanderons l'avis des services de traduction pour vérifier si votre texte est en concordance avec le texte néerlandais.

Het woord is aan de heer Anciaux.

**De heer Anciaux** (VU). — Mijnheer de Voorzitter, ik neem aan dat de kleine tekstcorrectie die daarnet werd voorgesteld, niet als een amendement wordt beschouwd.

**De Voorzitter.** — Het amendement werd reeds in de commissie aanvaard. Wij stellen enkel een technische verbetering voor. Wij zullen daarover het advies van de taaldienst vragen.

Daar niemand meer het woord vraagt in de beraadslaging over het voorstel van resolutie, verklaar ik ze voor gesloten en gaan wij over tot de bespreking van het amendement van de heer Ceder.

Plus personne ne demandant la parole dans la discussion de la proposition de résolution, je la déclare close et nous passons à l'examen de l'amendement de M. Ceder.

Dit amendement luidt:

«*Het dispositief te vervangen als volgt:*

«*Verzoekt de federale Regering:*

«*Te streven naar internationale afspraken gericht op het verbod op de verspreiding en het gebruik van blindmakende wapens.*»

«*Remplacer le dispositif par le suivant:*

«*Invite le Gouvernement fédéral:*

«*À tâcher de conclure des accords internationaux visant à interdire la dissémination et l'usage des armes laser aveuglantes.*»

Wij stemmen later over het amendement en over het voorstel van resolutie in zijn geheel.

Il sera procédé ultérieurement au vote sur l'amendement ainsi qu'au vote sur l'ensemble de la proposition de résolution.

## VOORSTELLEN — PROPOSITIONS

### Indiening — Dépôt

**De Voorzitter.** — De volgende wetsvoorstellen werden ingediend:

1° Door de heer D'Hooghe, tot wijziging van de artikelen 265, tweede lid, en 265, § 2, tweede en derde lid, en tot invoeging van een artikel 265bis in de nieuwe gemeentewet;

Les propositions de loi ci-après ont été déposées:

1° Par M. D'Hooghe, modifiant les articles 265, alinéa 2, et 265, § 2, alinéas 2 et 3, et insérant un article 265bis dans la nouvelle loi communale;

2° Door mevrouw Milquet:

a) Tot wijziging van artikel 24 van de gecoördineerde wetten van 12 januari 1973 op de Raad van State;

b) Tot wijziging van de artikelen 1582, 1583 en 1589 van het Burgerlijk Wetboek;

c) Tot wijziging van de artikelen 727 en 730 van het Burgerlijk Wetboek;

d) Tot opheffing van artikel 12, tweede lid, van de gecoördineerde wetten op de Raad van State;

e) Betreffende de afwezigheid en de gerechtelijke verklaring van overlijden;

2° Par Mme Milquet:

a) Modifiant l'article 24 des lois sur le Conseil d'État, coordonnées le 12 janvier 1973;

b) Modifiant les articles 1582, 1583 et 1589 du Code civil;

c) Modifiant les articles 727 et 730 du Code civil;

d) Abrogeant l'article 12, alinéa 2, des lois coordonnées sur le Conseil d'État;

e) Relative à l'absence et à la déclaration judiciaire de décès;

3° Door de dames Dardenne en Dua, tot wijziging van artikel 173, § 1, van de wet van 8 augustus 1980 betreffende de budgettaire voorstellen 1979-1980 met betrekking tot de opstelling van een uitrustingsprogramma voor de elektriciteitssector.

3° Par Mmes Dardenne et Dua, modifiant l'article 173, § 1<sup>er</sup>, de la loi du 8 août 1980 relative aux propositions budgétaires 1979-1980 en ce qui concerne l'établissement d'un plan d'équipement pour le secteur de l'électricité.

Voorts heeft de heer Foret ingediend een voorstel van bijzondere wet tot wijziging van artikel 24bis, § 5, van de bijzondere wet van 8 augustus 1980 tot hervorming der instellingen.

Par ailleurs, M. Foret a déposé une proposition de loi spéciale modifiant l'article 24bis, § 5, de la loi spéciale du 8 août 1980 de réformes institutionnelles.

De heer Urbain heeft ingediend een voorstel tot wijziging van artikel 77 van het Reglement van de Senaat.

M. Urbain a déposé une proposition de modification de l'article 77 du Règlement du Sénat.

Deze voorstellen zullen worden vertaald, gedrukt en rondgedeeld.

Ces propositions seront traduites, imprimées et distribuées.

Er zal later over de inoverwegingneming worden beslist.

Il sera statué ultérieurement sur la prise en considération.

Dames en heren, onze agenda voor vandaag is afgewerkt.

Notre ordre du jour est ainsi épuisé.

De Senaat vergadert opnieuw morgen, donderdag 30 november 1995, om 10 uur.

Le Sénat se réunira demain, jeudi 30 novembre 1995, à 10 heures.

De vergadering is gesloten.

La séance est levée.

(*De vergadering wordt gesloten om 18 h 20 m.*)

(*La séance est levée à 18 h 20 m.*)